

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt.
Sw.

SKIZZER, BERÄTTELSER OCH SÄGNER

AF

BONIFACTUS.

MED PENNA OCH SAX.

STOCKHOLM,
CARL SUNESONS FÖRLAG.

Pris 1.75.

Utt.
Sm.

UNIVERSITETS
BIBLIOTEKET
LUND

1

MEÐ PENNA
OCH SAX.

SKIZZER, BERÄTTELSE OCH SÄGNER
AF
(Fru Willem)
BONIFACIUS. *(penn.)*

ÅBO, 1887.
G. L. GRÖNLUND.

ÅBO,
Åbo Boktryckeri Aktiebolag, 1887.

Denna samling skizzer, berättelser och sägner har tillkommit under en treårig tidningsmannavärksamhet. Några af bitarne ha flutit ur **pennan** med syftemål att för ögonblicket täppa munnen på en manuskript-hungrig tryckeripojke, och därefter med **saxens** tillhjälp letats fram ur tidningsårgångarne. De öfriga äro af färskare datum. Äfven de ha ursprungligen varit ämnade att utgöra spaltfyllnad, men se nu i stället jämte kamraterna dagen i bokform.

BREF FRÅN HIMLEN.

I Weingarten fans ett skyttegille. Detta var visserligen intet utmärkande för denna lilla stad, emedan ett skyttegille finnes i hvarje tysk by från Pommern till Böhmen, men jag börjar med omnämmandet af detta faktum, emedan skyttegillet i Weingarten spelar en betydande rol i min historia. Allt nog, skyttegillet existerade och en af dess medlemmar hette Patschke.

Patschke var utom medlem i skyttegillet ingenting. Och han hörde till dessa personer, af hvilka man icke begär att de skola vara någonting. Han infann sig hvarje eftermiddag som förste man i sin Stamkneipe „Zum rothen Nase“ och lämnade stället som den siste. Han var en god kamrat, skötte sin studsare som en karl och drack flere sejdlar än någon annan af gilletts medlemmar. Detta var allt hvad man visste om Patschke.

Ja, det är sant, man visste också att han var gift, men emedan fru Patschke var en stilla, beskedlig person, som aldrig visade sig och ingen kände, så tog man ingen vidare notis därom.

Nu hände att Patschke en dag sade farväl åt både sejdlar och studsare. Han hade dött just då han ämnade stiga öfver tröskeln för att gå till „Röda näsan“ och intaga sin vanliga plats bland dess stamkunder. Anande att det måste vara ett viktigt förhinder, som förorsakat Patschkes uteblifvande, hade hans vänner skickat en kypare för att höra åt i hans hem, och denne återvände med beskedet att Patschke var död.

Då en medlem af ett tyskt skyttegille dör, visa hans gilleskamrater honom hedern att vid hans graf spela eller sjunga några stycken och afskjuta en salva, alldeles såsom vid militärbegravingar. Det händer till och med att gillet ombesörjer hela begrafningen från klockringningen till grafölet. Så var fallet med skyttegillet i Weingarten. Det ingick i stadgarne.

Gillets medlemmar hade sammanträdt för att ordna förberedelserna till gillesbrodern Patschkes begrafning, och det var just fråga om att skicka bud till superintendenten för att beställa begrafningsklockorna, då vaktmästaren anmälde enkefru Patschke.

En liten blek kvinna i sorgdräkt inträdde och närmade sig skyggt gilletts ordförande samt omtalade att den högvördige superintendenten vägrat klockringning åt hennes aflidne man. „Patsch-

ke“, hade herr superintendenten yttrat, „var en fylltratt, ein Trunkenbold, und darum wird's ihm nicht gesungen, nicht geklungen!“*)

Då fru Patschke omtalade hvilken fördö-
melse herr superintendenten uttalat öfver hennes
man fälde hon bittra tårar. Men gilletts ordförande
bad henne lugna sig. Gillet skulle nog taga
hand om saken. Det var enligt stadgarne dess
skyldighet. Fru Patschke tackade och gick, alt
jämt snyftande.

Några minuter därefter begärde skyttegillets
vaktmästare företräde hos superintendenten i Wein-
garten. Den högvärdige herrn satt ännu vid
frukostbordet, liksom då fru Patschke besökte
honom. Han höll just på att skölja ned en bit
gåsbröst med ett glas god bordeaux. Då vakt-
mästaren omtalade att en medlem af skyttegillet
dött och att gillet ville ombesörja hans begraf-
ning samt först och främst önskade beställa klock-
ringning, hoppade den högvärdige herrn till i
stolen, stötte sin knubbiga näfve, som omfattade
vinglasen, i bordet så att en stor röd fläck bred-
de sig öfver den hvita duken och skrek till:

*) I fri öfversättning:

En fyllhund får ingen begrafningssång
Och intet högtidligt bing bång bång.

„Hvad för en gillesmedlem? Väl icke Patschke? Om honom har jag redan sagt till frun, att dem wird's

nicht gesungen
nicht geklungen!“

Med det beskedet fick vaktmästaren gå. Då gillesordföranden fick veta utgången af beskickningen, svor han en dyr ed öfver den skenhelige superintendenten och den skymf han tillfogat gillet genom att vägra hederlig begrafning åt en af dess medlemmar. Men gillet skulle veta reda sig äfven superintendenten och hans klockor förutan. Begrafningen skulle nog bli lika högtidlig för det, och kapellanen Mildman skulle ombedjas att förrätta jordfästningen.

Begravningsdagen var inne. Från den aflidnes bostad rörde sig sorgetåget, hvori skyttegillet medlemmar mangrant deltog, i högtidlig procession till kyrkogården. Strax utom porten nedsattes likkistan, som bars af sex gillesbröder, gillet sorgklädda fana och standarer sänktes öfver kistan och sångkören uppstämde:

„Du, som mig ren här fördömer“, etc. Psalmen var vald enkom för herr superintendentens räkning, ty man gissade att han stod på lur bakom den täta fläderbusken innanför kyrkogårdsmuren, och man sjöng utanför kyrkogårdsporten,

ty där hade herr superintendenten ingen myndighet vare sig öfver lefvande eller döda. Sedan afsjüngos ännu ett par andra sånger, hvarpå sorgetaget marscherade in på kyrkogården. Efter slutad jordfästning afsköts en så dundrande hederssalva öfver grafven, som ännu aldrig genljudit bland de stilla grifterna i Weingarten, och därmed hade gillet gjort sin skyldighet mot den affidne gillesbrodern.

Enkefru Patschke tog skyttegillets medlemmar den ene efter den andre i hand och tackade för den vackra hedersbevisningen åt hennes affidne man, som helt och hållet tröstat henne öfver superintendentens hårda dom. Därjemte bad hon dem för denna gång afvika från stadgarne och icke fira graföl i värdshuset utan i den affidnes hem. Man mottog bjudningen och det blef ett graföl som var lika hederligt som jordfästningen, ty Patschke hade stått på goda fötter och efterlämnade en nätt förmögenhet.

Två dagar efter Patschkes begrafning satt superintendenten i Weingarten vid sitt välförsedda frukostbord och läste som vanligt den nyss emottagna posten. Bland andra bref föll honom i handen ett, som bar öfverskriften: „Till den högvördige herr superintendenten i Weingarten“ och var dateradt: „Himlen, poststämpelns datum“.

Det är ju något högst ovanligt att få bref från himlen, äfven om man är en andans man sådan som vår superintendent. Den högvördige herrn vände brefvet på alla kanter och gjorde sedan hvad hvem som helst i hans ställe hade gjort. Han läste det, mycket nyfiken att få veta hvad det innehöll.

Då jag antager att läsaren ej är ointresserad af att höra hvad man från himlen hade att förkunna superintendenten i Weingarten, vill jag här meddela brefvets innehåll. Det lydde:

„Högvördige herr superintendent!

Sedan jag redan här på jorden blifvit dömd af en så hög andans tjenare som Ni, och icke ens aktad värdig klockringning vid jordandet af min stofthydda, ansåg jag vid min ankomst till andevärlden det icke löna mödan att bultra på hos Petrus vid himlaporten, utan gick jag direkte till den ort dit ni förklarar mig höra. Jag emotogs af djäfvulen i egen hög person, som öppnade dörren på glänt och i barsk ton frågade hvad jag ville och om jag ej sökt inträde i himlen. Jag invände att jag icke ansett det löna mödan, då icke ens själaringning beståts mig vid min skiljsmässa från jorden, men då blef satan arg och skrek: „Drag åt himlen, ty här hos mig är hvarenda vrå fullpackad. En länd-

stol af hvitglödgdadt järn fins visserligen ledig, men den är redan för länge sedan stäld i beredskap åt superintendenten i Weingarten“. Därmed smälde han igen porten midt framför min näsa. Mig återstod nu endast att följa hans anvisning att tala vid Petrus om en plats i himmelriket. Jag erhöll den genast och utan någon invändning. Den är visserligen icke en af de främsta, men jag har det rätt bra, fastän jag stundom känner en viss saknad efter förbunds-skjutningarna i Weingarten och den bekväma platsen vid mitt bord i värdshuset „Zum rothen Nase.“

Med all högaktning

Patschke.“

När superintendenten läst brefvet, fattade han en tändsticksbunt, drog eld, antände brefvet samt kastade det i kakelugnen, där han betraktade huru det brann till aska. Efter detta bestyr satte han sig åter och ämnade avsluta frukosten, men ingen af hans favorit-rätter ville smaka honom. Han drack några flere glas bordeaux än vanligt, men icke ens detta hjälpte. Så nåde brefvet från himlen förstört den högvördige herrns aptit.

Emellertid var icke detta bref det enda superintendenten i Weingarten mottog från himlen.

De följde med några veckors mellanrum regelbundet på hvarandra och innehöllo alltid meddelandet att den glödande ländstolen allt ännu väntade på den högvördige herr superintendenten i Weingarten. Gärna hade vår superintendent lämnat brefven olästa för att icke störa sin matlust, men de voro alltid skrifna med olika handstil och buro olika poststämpel, från Berlin, Köln o. s. v., så att han icke på förhand igenkände dem.

Det sista jag hörde om superintendenten var att han dött af slag vid frukostbordet kort efter det han emottagit ett „bref från himlen,“ denna gång med amerikansk poststämpel. Natten förut hade den gamla klockstapeln i Weingarten ramlat, så att vår superintendent blef jordad utan själaringning. Alldenstund han icke var medlem af skyttegillet, fick han äfven undvara begrafningssång och hederssalut.

ENSLINGEN PÅ DUFSKÄR.

(Berättelse från krigsåren 1741—43 och 1808—09, upptecknad efter en gammal sjökapstens muntliga meddelanden.)

”Grund rätt för ut! Klart att vända!”

Vi hade under vår segling på den af undervattensklippor och stenref fyllda Gullkronafjärden kommit för nära Lilla Dufskärs norra udde, där en långgrund sandbank skjuter ett par hundra famnar ut i sjön. Obekante som vi voro med dessa farliga vatten, hade vi gjort till regel att en af oss alltid skulle hålla utkik, och tack vare denna försiktighetsåtgärd undgingo vi nu försätet genom att i tid gå öfver stag.

Men härmed var icke alt på rätt. Det var en höstlik dag sent i augusti och skymningen hade redan begynt infalla. Mulet var det dessutom, och nordosten, som blåst hela dagen, tyktes mot natten ämna snarare till- än aftaga. Vi viste ej om vi bäst skulle komma in i rätta farleden genom att kringgå den långgrunda banken nordvarts, där en hvit remmare kunde skönjas med kikarens tillhjälp, eller om vi hällre

borde kringsegla Lilla Dufskär, där vattnet på grund af strandbildningen såg ut att vara renare.

Under det vi läto seglen till hälften lefva och med sålunda minskad fart sköto fram på vår nya bog, rådgjorde vi om hvad som under nuvarande omständigheter vore rådligast: att trots det inbrytande mörkret, blåsten och vår osäkerhet om farvattnet kryssa oss fram den mil vi hade kvar till hemmet, eller att söka land och ligga öfver till dagningen. Efter en kort öfverläggning fälde vår efter dagens ansträngande strapatser ganska kännbara trötthet utslaget till förmån för det sistnämnda alternativet. Vi voro också icke allenast trötta utan därjämte äfven rätt ansenligt hungriga, ty i våra matkorgar hade gjorts rent hus redan vid middagsskaffningen. Det gälde således att om möjligt uppsöka en människoboning och ju närmare dess bättre.

Jag erinrade mig hafva hört att ettdera af Dufskären var bebodt, men huruvida det var Lilla eller Stora Dufskär var ej lätt att veta, ty på vårt bristfälliga sjökort voro ej smärre torp och fiskarekojor utmärkta. Emellertid hade vi för knappa tjugo minuter tillbaka passerat förbi det sistnämnda skäret och där ej kunnat upptäcka annat än klippor, ljung och några nödvuxna alar. Därför var det antagligt att Lilla

Dufskär var stället, där vi hade att söka hamn och nattkvarter. Denna lilla holme, som vi nu hade blott några bösshäll snedt akterut i lä, var, fastän kanske hälften mindre än sin ansenligare namne, beväxt af en ganska tät tallskog, bland hvilken vi nu med kikaren fåfängt sökte upptäcka skynten af en människoboning. Till slut lyckades det dock min segelkamrat, utkiken, att i en ljusning bland träna få sikte på en flaggstång, något som ej plär saknas ens vid den minsta koja i yttre skären, och härmed hade vi saken klar.

Vi gingo åter öfver stag och föllo därpå af för rent akterlig. En regnby hade hunnit fatt oss, och det gick med skummande fart längs västra stranden af skäret. Vi ämnade just parera en udde, som här sköt ut i sjön och därpå svänga in i lä för holmen, då utkiken häftigt utropade: „fall af, fort! Fullt af brännin- gar för ut!“

Ordern värkställdes ögonblickligen, och vi sågo i nästa sekund huru nödvändigt detta varit, ty i lä för skäret skvalpade den halft lugnade sjön med ett skvättande ljud kring flere grund och undervattensstenar.

„En f—n till holme det här, som är på detta sätt befästad med klippor och grund! Nyss

en sandbank och nu en massa stenar! Men vänta, vi skola väl kunna förskaffa oss en lots här. Jag ser eldsken där borta mellan träna. Tag hit mistluren!“

Det äskade instrumentet framlangades till utkiken, och under det han lät dess gälla toner ljuda, passade jag på och bärgade storseglet, hvilket stäkte vår fart och gjorde att vi bättre kunde lägga bi i det farliga grannskapet.

Våra signaler hade ej många sekunder öfverröstat vågsvallet och vindens konsert bland tallarne på holmen, innan vi fingo svar från land.

„Hallå! Hvad är på färde?“ ljöd en kraftig karlstämman från stranden, på hvilken vi likväl till följd af det redan inbrutna mörkret ej kunde se röstens egare.

„Seglare, som söka hamn!“ ropade vår utkik till svar så mycket hans lungor förmådde, och strax därpå blänkte från stranden strålarne af en lykta, hvars sken var tillräckligt att låta oss någorlunda skönja vattnet mellan oss och land.

„Om ej herrarne vilja ro sin tunga skuta här sydvart kring stranden en bit, så är det bäst att hissa full duk igen och göra en lov utanför stenarne medan jag ställer upp min hamnfyr på rätt plats“, ljöd åter rösten från land.

Vi följde det senare rådet och inom tio minuter lågo vi, efter att med ledning af lyktan och då och då ett tillrop af vår lots ha letat oss in i en liten bukt på holmens södra sida, trygt förtöjda vid en båtbygga, på hvilken fiskaren, ty för en sådan höllo vi inbyggaren på stället, kom oss till mötes och, efter att ha låtit skenet af lyktan mönstrande falla på oss och vår farkost, besvarade vårt „god afton“ med ett vänligt „god afton, ja!“

Vi följde fiskaren, en gråhårig, men ännu reslig och af åren oböjd gestalt, uppåt holmen, där en stuga låg mellan träna.

Under vandringen från stranden till stugan hade vi gjort upp med vår värd om aftonmåltid och nattkvarter, och därförinnan skulle vi ha varmt vatten till konjaken, som vi tagit med oss från slupen. Han gick före oss in i stugan och tände vid ljuset i lyktan en i taket hängande lampa. Denna var väl putsad och spred ett klart sken kring det lilla rummet, hvilket vi voro i tillfälle att närmare betrakta medan fiskaren gick ut för att hämta vatten.

En väldig skinnklädd soffa upptog ena långväggen, och där ofvanför hängde några skjutgevär och jakttroféer, hvaribland ett par ståtliga älghorn. Vid ett af fönstren stod ett skrifbord och strax bredvid ett väl fylldt bokskåp. En

väggfast säng, en stor dragkista och några stolar fulländade möblemanget.

Han var bestämdt ej någon vanlig fiskare, invånaren på denna ensliga holme. Skrifbord och bokskåp pläga ej höra till inredningen i fiskarestugor. Vi kände oss ej så litet nyfikna, och beslöto under loppet af kvällen försöka skaffa oss ljus i saken.

Efter en kort frånvara återvände vår värd. Han lade ett fång ved på spiseln, blåste eld i de där ännu glödande kolen och stälde därefter en panna med vatten på elden.

Vi kastade af oss våra våta kläder och gjorde det bekvämt för oss samt togo, sedan toddyservisen kommit i ordning, på vår värds uppmaning plats vid skrifbordet, vid hvilket äfven han slog sig ned. Sedan vi samtligen blandat oss en toddy och vi, enligt seden på landsbygden, redogjort för hvilka vi voro och hvart vår resa gälde, kom snart ett samtal i gång.

Älghornen ofvanför soffan gäfvo oss anledning att fråga, hvar vår värd kommit öfver dem och om han själf skjutit djuret.

Han betraktade oss en stund med ett besynnerligt frånvarande uttryck i ansiktet, liksom han ej hört vår fråga, men svarade därpå:

„Jag? Nej. Men det är en sorglig hi-

storia, och en sådan bry sig herrarne visst ej om att höra.“

„Åh ja, berätta bara!“

Vår värd stirrade åter en stund tyst framför sig, liksom om han letat bland sina minnen, och hans ansikte antog ett allvarligt, nästan dystert uttryck.

„Nå väl“, började han, „det var för omkring trettio år sedan“ — vi skrefvo nu 1806, — „under sista ryska infallet. Jag bodde då med hustru och barn — en son och en dotter — på Åland, där jag hörde till jaktbetjäningen. Befallning hade kommit från Stockholm att skjuta ned och salta in så många af älgarne på ön som möjligt innan ryssarne skulle hinna komma. Vi jägare togo därför bönderna till hjälp och genomströfvade Åland härs och tvärs samt sköto alla älgar vi kommo öfver. Min son August, en rask pojke fastän ännu blott femton år gammal, gjorde mig sällskap, medan min hustru och dotter stannade hemma på Wårdö, där vi bodde.

Vi hade redan hunnit ett stycke in i juni och började tro att talet om att ryssarne skulle komma var bara falskt allarm, då underrättelse anlände att tre ryska krigsfartyg ankrat vid Listersby. Emedan mitt hem låg alldeles i grannskapet, blef jag orolig för huru de mina skulle

reda sig vid fiendens landstigning och skyndade därför genaste vägen hem för att bringa dem i säkerhet.

Jag hade velat lämna August kvar i Jomala prästgård, där vi haft vårt högkvarter under älgjakterna, men gossen tigde och bad att få följa med, och jag lät honom då till slut få sin vilja fram.

Med beklämdt hjärta nalkades jag mitt hem. Då för tiden aflöpte ej krigföringen så skonsamt som nu, och många grymheter föröfvades af fienden där hans kosa gick. Byar och gårdar brändes, invånarne bortfördes och deras egodelar plundrades. Boskapen slaktades och fördes som proviant till fartygen. Ruiner och askhögar utmärkte de ställen där de objudna gästerna farit fram.

I närheten af Listersby togo vi i land för att till fots tillryggalägga vägen till min ett stycke från byn vid stranden af en liten vik belägna skogvaktarebostad.

Mina dystra aningar besannades, då vi hunno fram till byn. Denna var blott en askhög och hade blifvit utplundrad af ryssarne, hvilka, att döma af röken, som ännu ringlade sig bland ruinerna, för icke länge sedan lämnat stället.

Ingen människa syntes till, men då vi van-

drade vidare och kommo in i småskogen, som ligger mellan byn och stranden, hörde jag mitt namn uttalas i buskaget vid väggkanten. Jag vände mig om och igenkände en Listersby bonde, som sluppit undan förstörelsen i byn och sedan dess ströfvat omkring i skogen.

Under mycken jämmer och veklagan berättade han huru fienden landstigit och kringränt byn, nedhuggit dem af invånarne som stält sig till motvärn och tagit de öfriga till fånga. Icke håller de mina hade undsluppit. Min stuga hade nedbränts och min hustru och dotter bortförts med de öfriga fångarne till ett af fartygen, hvilket följande dag lyftat ankar och styrt kosan österut.

Dessa förfärliga underrättelser förlamade mig för några ögonblick. Men därpå skyndade jag åter framåt utan att bekymra mig om Listersby bondens varningar att iakttaga försiktighet. Tätt åtföljd af den uppskrämde August banade jag mig rakt genom skogen väg ned till stranden. Jag ville med egna ögon öfvertyga mig om huruvida min sagesman talat sanning.

Ack, han hade blott alt för rätt. På den plats där jag några veckor förut lämnat mitt trefna hem, låg nu en hög svartnade bränder.

Glömsk af alt annat hade jag, alt jämt följd

af August, skyndat fram till ruinerna, hvilka jag halft medvetlös af smärta stod och betraktade, då jag plötsligt kände mig våldsamt fattad bakifrån. Innan jag hunnit vända mig om, voro mina händer redan bundna af två ryska soldater, som ur skogen smugit sig fram till stället, och samma manöver utfördes af två andra med min son. Alt motstånd var gagnlöst. Våra bössor hade vi lämnat i båten och skulle för resten ej fått tid att använda dem, så plötsligt blefvo vi öfverrumplade och fångslade. Finnande oss i vårt öde följde vi soldaterne, som med oss emellan sig gingo ett stycke väg längs stranden, tils de kommo till en barkass. Vi blefvo lagda på båtens botten och ryssarne rodde därpå ut till fartygen, som lågo till ankars ett stycke utanför.

Komna ombord på chefsfartyget blefvo vi befriade från repen, hvarmed vi voro bundna. Kaptenen, en kort, bredaxlad, svartmuskig man med den fulaste uppsyn jag sett, väkte hos mig ett underligt intryck af motvilja. Jag tyckte mig ha någon anledning att hata honom, men hvarför — det skulle jag längre fram få erfara. Med tillhjälp af en bland matroserna, som förstod något svenska, förklarade han att jag måste lotsa fartygen till Lemland, där den svenska besättningen på Åland hade sitt hufvudkvarter. Gjorde

jag detta, skulle jag och min son skonas till lifvet och dessutom erhålla en belöning. Vägrade jag däremot, eller beginge jag något svek vid lotsningen, skulle vi bägge skjutas.

Under det matrosen tolkade detta för mig, genomforo tusen plågsamma tankar mitt hufvud. Hvad man begärde af mig var ett förräderi mot konung och fosterland. Men jag kunde därigenom köpa mitt barns och mitt eget lif, och, hvem vet, kanske äfven återfå min hustru och dotter. — De hade, enligt hvad Listersby bonden berättade, redan blifvit bortskickade jämte de andra fångarne, men måhända skulle det tillåtas dem att återvända.

I stället för att genast svara, bad jag tolken underrätta kaptenen att jag var egare till den stuga på stranden vid Listersby, som rysarne uppbränt, och att jag önskade veta huruvida min hustru och dotter, som bortförts vid tillfället, kunde återgifvas mig, ifall jag uppfylde kaptenens önskan.

Jag bad i tysthet Gud förlåta mig syndare, som sålunda var beredd att svika min undersåtliga plikt och den trohetsed jag gifvit, men då de minas och mitt eget lif stod på spel, tyckte jag det ej kunna läggas mig så svårt till last, om jag lotsade fienden till Lemland. Jag ansåg

äfven det kunna urskulda mig, att om jag ej uppfyllt ryssarnes begäran, de alltid fått tag i någon annan, hvilken de genom liknande hotelser som de använde mot mig skulle kunnat förmå att tjäna dem som lots.

Tolken framställde min fråga till kaptenen och meddelade mig till svar att min hustru och dotter visserligen redan blifvit förda ombord på det fartyg, som dagen förut seglat till Kronstadt, men att dem intet ondt skulle vederfaras, och att jag efter behag skulle antingen få följa efter dem till Ryssland eller få dem återsända till mig, om jag ordentligt fullgjorde kaptenens önskan att lotsa honom till närmaste ankarplats vid det svenska hufvudkvarteret.

Ännu en stund var jag utsatt för en plågsam tvekan. Tanken på det rysliga öde, som väntade mig och de mina om jag vägrade, och hvarom kaptenen, då han såg min obeslutsamhet, genom tolken påminte mig, afgjorde dock saken. Jag gaf mitt löfte att lotsa fartygen till Lemland, och sade att jag ingen annan belöning önskade, än att min son och jag skulle frigifvas och min hustru och dotter återgifvas åt mig. Detta lofvades mig äfven.

Fartygen kvarlågo hela denna dag och halfva den följande, emedan motvind blåste, men sedan

denna stillnat af och en strykande nordost blåst upp andra dagen på eftermiddagen, lättade vi ankar och jag fick intaga min post som lots på chefsfartyget.

Den friska vinden förde oss med god fart förbi Bullerö och sedan vidare öfver Wargatan och längs Sundsstranden, men efterhand mojnade han, så att vi ej sågo oss i stånd att före nattens inbrott hinna fram till vårt mål, utan ankrade vid en udde, som plögade utgöra lastageplats för vedskutor.

Under färden hade jag upprepade gånger öfvertänkt min belägenhet och sökt finna någon utväg att undslippa ryssarne, utan att begå den förrädiska handling de begärde af mig, men utan framgång.

Jag hade hört talas om den hjältemodiga gärning en ålänning utfört under ett af de förra krigen med ryssarne, då han, tvingad af desse att tjänstgöra som lots, med flit styrt upp på de farliga blindskären vid Geta och därigenom bragt två af deras bästa fartyg i fördärfvet, om han äfven själf omkom på samma gång. Skulle icke jag kunna göra något ditåt? Men då gaf jag ju icke blott mitt eget, utan äfven de minas lif till spillo — — — .

Jag var emellertid belåten med det uppe-

håll som skett i vår seglats, och under det ryssarne satte ut båtarne och beredde sig att gå i land, flög den tanken genom mitt hufvud, att jag kanske skulle lyckas få ett bref till Lemland och bereda de våra på fiendens ankomst. Därigenom tyckte jag mig åtminstone till en del kunna försona hvad jag bröt genom att tjäna fienden som lots.

Det var mig därför mycket välkommet att ryssarne tilläto mig och August att gå i land med en af båtarne. Jag viste att ett par torp lågo på udden, och kanske skulle det lyckas mig att med någon af invånarne i dessa få budskapet om fiendens annalkande framfördt till Lemland.

Det skulle emellertid tillgå annorlunda än jag tänkte. Vi hade knapt varit i land en half timme, förrän några soldater, som skickats in åt skogen för att samla bränsle, kommo och under rättade kaptenen att de sett två älgar på en liten äng. Kaptenen, som tyktes vara en ifrig jägare, beslöt strax anställa jakt på djuren, och då han fått veta att jag var skogsvaktare och förstod mig på saken, lät han mig genom tolken veta att han önskade mitt biträde för att anordna en klappjakt på älgarne. För att hindra mig att rymma, lät han tvänne soldater följa mig vid hvarje steg, hvilka, enligt hvad han lät mig för-

stå, hade order att nedskjuta mig vid första misstänkta beteende. August fick tillåtelse att följa mig.

Ehuru jag hellre skulle sett att älgarne, som troligen tagit sin tillflykt till denna glest bebodda och vildmarkslika del af ön undan våra förföljelser några dagar tidigare, sluppit helskinade undan, än att de skulle falla för ryssarnes kulor, ansåg jag likväl klokt att uppfylla hvad man begärde af mig, hälst jag hoppades att under jakten på ett eller annat sätt komma i tillfälle att sammanträffa med någon af torpinvarne. Det var väl sannolikt att desse, då de märkte ryssarnes ankomst, skulle hålla sig undan, men törhända skulle det dock lyckas mig att på ett eller annat sätt ställa mig i förbindelse med dem: Jag hade, under det jag ombord på fartyget uppgjorde den ena planen efter den andra, kommit på tanken att skriva några rader till underrättelse om ryssarnes ankomst på en papperslapp, som jag hade i fickan, och detta hade jag äfven osedd lyckats göra. Kunde jag nu obemärkt af mina väktare få lappen placerad någonstädes där den efter vår bortfärd kunde bli bemärkt af torpfolket, skulle detta, så hoppades jag, leda till uppfyllande af mitt syftemål.

Jag kände mig underlig till mods där jag

i den tysta juninatten smög fram genom den halfdunkla skogen, tätt följd af mina väktare, hvilka noga bevakade alla mina rörelser, färdiga att jaga mig en kula genom kroppen vid första rymningsförsök. Jag hade mig trakten bekant af gammalt och det var mig därför en lätt sak att få reda på huruvida älgarne anat oråd och gifvit sig i väg, eller om de ännu höllo sig kvar där soldaterna sett dem. I det senare fallet hade kaptenen förklarat för mig att han önskade det ett dref skulle anordnas för att köra älgarne ut mot udden, där han och några andra af officerarne fattat posto för att möjligen komma i tillfälle att få skott på djuren.

Under det jag, soldaterna och August, alla bemödande oss att göra så litet buller som möjligt, smögo oss fram mot den ängslapp, där älgarne blifvit sedda, fick jag en tanke, en djärf sådan visserligen, men en, som, om det lyckades mig att sätta den i värket, skulle sätta mig i tillfälle att rädda både mitt och Augusts lif och undslippa fullgörandet af den nesliga gärning man fordrade af mig som pris för mitt och de minas lif. Hustru och dotter skulle jag visserligen därigenom ej lyckas återfå, men sanningen att säga satte jag ej så synnerligen stor tillit till kaptenens löften i denna del. De voro nu på

väg till Kronstadt jämte öfriga åländska fångar, och huruvida det tillätes dem att återvända var trots kaptensens löfte en sak, som kanske ej berodde på honom, lika litet som han kanske förmodade tillfoga dem något ondt, om jag ej höll mitt löfte till ryssarne. Jag ansåg mig därför endast kunna anbefalla dem i Guds hand, jämte det jag anropade hans bistånd i den plan jag nu ämnade sätta i värk.

Sedan mitt beslut sålunda var fattadt, skred jag utan tvekan till dess fullföljande. Jag hade, då vi kommit i synhåll af ängen, af rörelser bland småskogen, som växte vid en af dess kanter, varsnat att älgarne ännu funnos kvar, men i stället för att härpå genast draga mig tillbaka med min följeslagare för att uppställa drefvet, lät jag soldaterne, af hvilka den ene var den som tolkat mellan mig och kaptenen, förstå, att vi borde kringgå ängen för att med säkerhet få veta huruvida djuren ännu funnos kvar. Under det vi utförde denna manöver lagade jag med flit så att vi kommo helt nära de i ett björksnår stående älgarne. Desse fingo, då vi kommit dem på omkring hundra steg nära, väder af oss och började, dock utan någon öfverdrifven brådska, draga sig inåt skogen.

Nu var ögonblicket kommet att sätta min

vågade plan i värket: „Skjut, skjut, annars komma de undan!“ ropade jag åt soldaterna. Jag hade beräknat att desse af jaktifvern skulle låta förleda sig att lossa sina skott utan att tänka på oss fångar, och sakta hviskat åt August att jämte mig taga till flykten då skotten smälde. Han hade med ett tecken låtit mig veta att han förstod, och då nu efter min ifriga uppmaning till soldaterna en smäll värkligen hördes, togo vi bägge till fötters inåt snåren alt hvad vi förmodde, under det jag kände en liflig glädje öfver att min plan lyckats.

Min glädje kom dock för tidigt. Vi hade ännu ej hunnit längre än några tiotal famnar, då en ny smäll hördes bakom oss, hvarvid August häftigt skrek till och segnade ned på marken. Det var endast den ene af soldaterna som låtit förmå sig att gifva eld på älgarne. Den andre, som var mera plikttrogen eller mindre jaktlysten, hade sparat sitt skott, hvilket han nu sändt efter oss flyktingar. Min stackars gosse hade fått kulan i ena låret och förklarade, hjältemodigt bemödande sig att undertrycka sin klagan, att han ej kunde följa mig, utan att jag måste fly ensam. Under det han enträget bönföll härom, hördes redan prasslet af soldaterna bakom oss, och med af förtviflan förlänade kraf-

ter lyftade jag den blödande August på mina axlar och skyndade vidare så hastigt jag förmodde.

Helt säkert hade jag med den sårade gossen ej hunnit långt innan vi ånyo blifvit gripna, om ej en tillfällighet gjort att jag under min flykt kommit nära en bärgsremna, där jag förut under mina jakter någon gång sökt skydd undan regn och oväder. Jag störtade nu in i remnan, som doldes af några trån och klippstycken, och lade ned August på marken, uppmanande honom att vara så tyst som möjligt. Tappert motstod han äfven smärtan. Om några minuter hördes våra förföljares brådskande steg. De gingo tätt förbi vårt gömställe, men, gudskelof, ljudet af dem dog åter bort. Vi voro, åtminstone tils vidare, räddade.

Såsom jag väntat, uppstod efter skotten larm i lägret bland de på reddan kvarblifne rysarne. Sedan vår flykt blifvit känd, anställdes en allmän skallgång, vid hvilken icke älgarne, såsom beramadt var, utan vi själfve utgjorde villebrådet, och under ett par timmars tid genljöd våra efterspanares rop och buller genom skogen. En gång voro de helt nära vår tillflyktsort, men gingo förbi utan att finna oss. Till slut drog sig jakten åt den sida där torpen

voro belägna, och inom kort upplyste ett eldsken oss om att fienden sin vana likmätigt antändt dessa. Jag uttalade en tyst önskan att invånarne i tid måtte hunnit rädda sig från samma öde som nyss hotat oss, men min sårade gosses plågor gånge mig snart nog att tänka på för vår egen del. Jag hämmade blodflödet med fuktig mossa och förband såret så godt jag kunde med flikar af min skjorta. Huru vi skulle komma vidare viste jag ej, men jag beslöt att göra det enda jag under förevarande omständigheter kunde: att kvarstanna där vi voro till dess efterspaningarna upphört och ryssarne afseglat.

Lyckligtvis skedde detta tidigare än jag förmodat. Redan kort efter daggryningens inbrott hördes deras ankarkettingar gnissla då de gingo till segels. Jag befarade väl till en början att ett kommando kvarlämnats för att fortsätta efterspaningarna, men då allt förblef tyst, vågade jag mig till slut fram ur mitt gömställe. Kvarlämnande August, hvars plågor hindrat honom att, såsom jag hoppats, falla i sömn, och som, att döma af de häftiga pulsslagen, hotades af den annalkande sårfebern, smög jag mig försiktigt fram åt torpen till. Vid de rykande askhögar, som utmärkte stället, där dessa stått, hade ett par af invånarne, den ene torparen och hans

hustru, hvilka vid ryssarnes ankomst flytt undan till en holme i närheten, infunnit sig, då de märkte att våldsgästerne aflägsnat sig. De viste berätta att ryssarne afseglat utan att bry sig om att vidare efterspana oss. Vi voro dem kanske också numera likgiltiga, ty i granntorparen, hvilken de tagit till fånga då de genomsökte skogen, hade de lyckats få en ersättning för mig, och utan tvifvel hade de med lock och pock lyckats förmå honom att lotsa dem dit de ville.

För att fullfölja min plan, som härigenom hotade att gå om intet, måste jag söka hinna fram till Lemland före de ryska fartygen. Lyckligtvis var vinden dem ogynnsam, och om jag färdades landsvägen ridande och därpå vidare med båt, skulle jag utan tvifvel hinna fram före dem. Men min stackars August! Jag hade ogärna velat lämna honom, men så mycket det kostade på mig, ansåg jag det för min plikt. Torparen och hans hustru, som nu själfve voro utan tak öfver hufvudet, gingo med nöje in på mitt förslag att fara jämte den sjuke gossen till en undangömd bondgård i Sund, dit jag själf ämnat begifva mig med de mina undan fienden, som nu på ett så sorgligt sätt korsat denna plan.

Efter något letande fingo vi fatt på den

tillfångatagna torparens häst, hvilken ryssarne ej fått syn på eller ej brytt sig om. Ridande på denne, ett kraftigt och lifligt djur, begaf jag mig därpå på väg till Lemland, efter att ha tagit farväl af torpfolket och August, som, troligen för att göra mig ett nöje, förklarade sig nu vara bättre, ehuru detta motsades af hans feberaktigt rodnade kinder och endast till hälften lyckade försök att undertrycka de smärtor, såret förorsakade honom“.

Då vår värd hunnit så långt i sin berättelse, tystnade han. Hans panna var dragen i rynkor och han tyktes fördjupad i de sorgliga minnen, hvilka han delgifvit oss främlingar, troligen mera af en åstundan att i sin enslighet någon gång meddela sig med andra människor än af någon önskan att underhålla oss.

Efter några minuters förlopp reste han sig upp från bordet med orden: „Här sitter jag och trugar mina gamla historier på herrarne, som säkert mycket hellre vilja ha något bättre till lifs“, samt började därpå syssla med kokkärlen i spiseln.

Vi försäkrade honom att vi med största spänning åhört hans berättelse och högeligen önskade att få veta slutet. Sedan vi tillbragt en half timme med att intaga en aftonvard af

bröd, smör, färska sjöfågelägg och uppvärmd präktig fågelsoppa, åt hvilka anrättningar vi med vår strykande aptit gjorde all heder, placerade vi oss därpå, medan kaffe pannan „sjöng“ på elden, ånyo kring bordet, och vår värd fortsatte:

„Tack vare min raska häst, hann jag i god tid fram till de våra, hvilka visserligen hört att ryssarne kommit, men dock ej viste att de voro så nära. Alla åtgärder vidtogos att bereda fienden ett värdigt emottagande, och ehuru det ej blef något skarpare nappatag den gången, vågar jag själf försäkra, att jag gjorde mitt bästa att försona det brott jag hållit på att begå och delvis begått. Och den kula August fått, återbetalade jag med ränta.

Den hämd jag tog, båtade mig dock föga, ty redan några få dagar efter min ankomst till Lemland, fick jag det sorgliga budskapet att August dött. Han hade ej kunnat öfvervinna sårfebern, som till följd af blodförlusten och den bristfälliga skötseln under den fasansfulla natten varit ovanligt stark. Jag begrafvade honom på Sunds kyrkogård, och det tyktes mig, som om jag med detsamma begrafvat alla mina förhoppningar på jordisk glädje och lycka. Nyss en lycklig familjefar, stod jag nu alldeles allena. En af de mina låg under den svarta mullen, och

de bägge andra — ja, jag önskade i det ögonblicket att de legat där äfven, hällre än att gå de öden tillmötes, som fångenskapen i Ryssland kunde medföra. — —

Herrarne känna förloppet af kriget. På långt när ej så långvarigt som den stora ofreden, var det dock föga mindre blodigt, där sammandrabbningar egde rum. Samma rysligheter egde därunder rum och samma ödeläggelse gick öfver våra skärgårdsbygder. Jag skulle kunna berätta tilldragelser och äfventyr från den tiden i mängd. Men såsom exempel på de faror och hårda öden kriget medförde är min egen historia tillfylles. Mot slutet af krigsåren befann jag mig en dag i Listersby, på den plats där mitt gamla hem stått. Ryssarne hade då endast ett par mindre fartyg i de åländska farvattnen. Flertalet hade dragit sig åt Åbo och nyländska sidan. De våra hade fått kännedom om att de kvarlämnade kanonsluparne skulle komma att passera Listersby, och de hade därför där samlat ett par hundra man och tre fartyg, som lågo gömda bakom en udde. Då ryssarne kommo, antogo de kusten vara klar och gingo helt vackert i fällan, med den påföljd att den ena kanonslupen blef tagen med manskap och alt. Den andra slapp undan endast genom en tillfällig omkastning i vinden.

Bland fångarne var den matros, som tjänat som tolk vid underhandlingarna mellan ryssarne och mig, såsom jag berättat. Han hade fått ett sabelhugg i hufvudet och var mycket svag, men kunde dock tala redigt, och jag försökte, hysande ett svagt hopp att ännu få återse eller åtminstone få höra något om min hustrus och dotters öde, utfråga honom så mycket som möjligt. Jag blef helt glad, då han berättade mig att den korvett, hvarpå befälet fördes af kaptenen, som velat tvinga mig att lotsa sig, gjort en resa till Kronstadt med depescher, och att han därvid sammanträffat med besättningen på det fartyg, som bortfört fångarne från Listersby. De flesta af dem hade blifvit förda till det inre Ryssland, men några hade äfven fått kvarstanna i Petersburg, bland dem flere kvinnor. Jag beräknade möjligheten af att min hustru och dotter kunde vara bland dessa och af att vid krigets slut få dem åter, då det följande af matrosens berättelse kom som ett slag för pannan och förvandlade mina känslor af glad förhoppning, — de enda sådana jag hyst på länge — till en förtviflan, ännu djupare än förut. Bland andra våldsgärningar, som fienden begått vid landstigningen i Listersby, hade äfven varit den att skända de kvinliga fångarne. De vackrare hade officerarne

förbehållit för sig, och min unga, oskyldiga dotter — henne hade kaptenen på det fartyg dit jag fördes som fånge, tagit på sin lott, och han hade ett helt dygn innan fångarne afsändes hållit henne instängd i sin kajuta.

Min vrede och förtviflan voro så häftiga att jag nära på burit hand på meddelaren af denna nya förkrossande olycka. De nödrop han i sin värnlösa belägenhet utstötte, bragte mig dock till besinning. Men i den stunden svor jag en dyr ed, att träffade jag ännu en gång den man, som vållat mig och de mina så fasansfulla olyckor, så skulle jag kräva hämd för alt, om det än kostade mig själf lifvet. Hans hårda, svartmuskiga drag och hela hans gestalt äro så väl inpräglade i mitt minne, att de aldrig gå därur, och så vanmäktig en hotelse af en stackare, sådan som jag, kan vara, så känner jag dock på mig att den ännu kommer att gå i fullbordan.“

Med hela sin kraftfulla gestalt darrande af den nervskakning, hvori de dystra minnenas återupplifvande försatt vår värd, reste han sig från bordet och gick ett par slag kring golvet för att hämta sig.

Efter att något ha lugnat sig, satte han sig åter och fortfor:

„Sedan kriget upphört, var det första jag

gjorde att begifva mig till Petersburg för att anställa forskningar efter min olyckliga hustru och dotter. Jag utsträkte spaningarna så långt min förmåga och mina små medel räckte, men förgäfves. Ännu under flere följande år fortsatte jag mina efterforskningar, hvilka dock, ehuru jag lyckats vinna vår regerings understöd, blefvo utan påföljd. Flere andra krigsfångar återvände hem och bland dem äfven sådana från Åland, men de mina voro och förblefvo borta“. — — —

Vår värds blick föll härvid på gruppen af jaktredskap ofvanför soffan.

„Älghornen, det var sant! Det var de, som gåfvo anledning till hela denna långa berättelse, och ännu ha herrarne ej fått veta något om dem. Det är ej heller mycket jag har att tillägga. En trettio år eller så omkring efter kriget trodde man att inga älgar mer funnos kvar på Åland, ty de få som ej nedskötes af oss jägare på svenska regeringens befallning eller stupade för rysarnes kulor under krigsåren, föllo sedan efterhand offer för krypskyttar. Ja, man trodde, som sagdt, att hela det ståtliga djursläktet var utrotadt. Till min förvåning fick jag emellertid en höst på första spårnön, jag vill minnas det var år 1778, se älgspår, under det jag på tjänstens vägnar genomströfvade samma skogsudde, där

ryssarne landstego under sin seglats från Sund till Lemland, och där jag slapp på flykten. Jag började förfölja djuret och sköt det alldeles i närheten af klyftan, där August och jag gömde oss undan ryssarne. Det var en jättstor älgoxe, såsom herrarne kunna se af hornen. De äro det enda minne jag medfört från skådeplatsen för så mycken lycka och olycka, då jag flyttade hit till denna ensliga holme. Det öfriga herrarne se här, är arfvegods efter min far, som var präst i Sverige och dog vid 92 års ålder. Hans gamla böcker jämte de nyare jag då och då kunnat förskaffa mig utgöra min förströelse i ensamheten och kunna ibland nästan bringa mig att glömma mina olyckor. Jag hoppas nå samma höga ålder som han, ty då har jag kanske utsikt att få uträttadt, hvad som ännu återstår mig här i världen. — Men nu får jag bjuda herrarne god natt. I morgon, då herrarne vakna, är jag redan ute vid Gulskärs bådarne, där jag hörde ståtarne skråla i förgår afton. Det har lugnat betydligt, och vädret torde bli ypperligt, ty vinden har gått öfver på sydlig, och då ha herrarne äfven lätt att komma vidare. Kaffepannan ställer jag färdig i spiseln så att herrarne kunna få sig en tår innan det bär af. Godnatt.“

Vår värd drog sig tillbaka till den lilla

kammaren innanför stugan och vi hörde, där vi lagt oss alla tre i bredd i den rymliga utdragssoffan, honom gå fram och tillbaka ända tills vi somnade

Då vi vaknade följande morgon stod solen redan högt på himmelen. Den föregående dagens moln hade skingrats, och det var en den härligaste sensommardag. Då vi för en lätt sydlig bris gungade mot hemmet, tyktes nattens alla tilldragelser, besöket i den ensliga stugan på Dufskär, den gamle skogvaktarens gåtfulla gestalt och dystra lefnadssaga oss till hälften som en dröm. De dofva knallarne af gubbens grofva sälbössa, hvilka då och då rullade fram öfver vattenytan från klipporna ute vid Gulskären, bidro dock att intyga deras verklighet.

Två år efter mitt besök på Dufskär utbröt ett nytt krig med Ryssland, det sista och afgörande. Det fartyg jag förde för ett rederi i Åbo gick liksom månget annat förloradt, och jag slog mig jämte flere andra skeppare och sjömän på blockadbrytarens farliga men lockande yrke.

En dag vid samma tid på året som mitt sammanträffande med den gamle skogvaktaren egt rum, voro vi flere båtar i lag, som snögo

oss fram mellan holmarne å Gullkronan, för att den vägen komma ut till hafs och kringgå fiendens skarpsynta, i de åländska vattnen loverande kryssare.

Då vi varnade att fältet var fritt, fingo vi kurage och lade till vid Gullkrona lotsplats, där vi fingo höra underbara nyheter af lotsarne.

Föregående dag hade en stor rysk fregatt setts ligga ett stycke ut till hafs och ett par båtar, hvilka antagligen utsändts för att söka lots, närma sig Gullkrona-skären. Lotsarne hade därvid, såsom de brukade, med kvinnor och barn begifvit sig bort till en enstaka holme, där de inredt åt sig ett gömställe undan fienden, men denne hade fått tag i „gamlingen“ från Dufskär, som varit ute på sälskytte, och tvingat honom att följa med som lots.

Någon timme därefter hade fregatten setts lyfta ankar och gå till segels med endast half duk tillsatt, ty sydvästen, som blåst upp på morgonen, hade friskat till mer och mer. Då fregatten passerade Gullkrona-bylandet, hade blåsten vuxit till half storm och med kikare hade lotsarne kunnat se skummet fräsa kring stäfven på det ståtliga fartyget medan det följde den slingrande farleden, med säker hand styrdt af den gamle, hvars resliga gestalt setts stå vid

rodret. Alt hade gått lyckligt, ända tils fregatten hann de farliga sten- och sandreflarne utanför Lilla Dufskär. Där hade han med ens setts stanna och köra med fören högt upp på grund, medan seglen klappats till trasor kring masterna och sjöarne brutit in öfver aktern så att vågstänket yrt högt upp.

„Där kommer näppeligen någon undan med lifvet!“, hade lotsåldermannen sagt, och så gick det äfven. Stormen tilltog fram på dagen, så att lotsarne ej vågade ut till vraket, men mot aftonen lugnade det, och då begåfvo de sig dit. Fregatten hade redan hunnit slås så godt som i spillror, och ingen lefvande var synlig ombord, men på Lilla Dufskär och på klipporna där omkring voro lik och fartygseffekter uppvräktade i ett hemskt virrvarr. Bland liken var äfven den gamles från Dufskär och till många gissningar hade den omständighet gifvit anledning, att det hittats i tät omarmning med ett annat, att döma af uniformen tydligen chefens på fregatten, hvilket det ej velat släppa ens då lotsarne fört det i land. De hade nu i halft annat dygn hållit på med att samla ihop liken och vrakgodset på Lilla Dufskär under förväntan på att en kommandering från Åbo, dit rapport om det timade afgått, skulle sändas för att taga vård om alt

sammans. Nyfikenheten och mitt deltagande för den gamle, som nu på ett sätt, värdigt hans föregående öden, lyktat sin skickensedigra lefnad, dref mig att jämte några af det öfriga manskapet i vår blockadbrytareflottilj göra lotsarne sällskap till strandningsstället.

I den gamle skogvaktarens strandboda och på marken där omkring lågo liken. Honom själf hade man fört in i stugan. På soffan, höljd af hvita lakan och med händerna sammanknäpta låg han där med dessa samma drag, som jag förut sett präglade af så mycken dysterhet och sorg, så fridfulla och lugna, som om han trött slumrat in efter en hård arbetsdag. Kanske hade han nu lyckats utföra hvad han i sitt sinne ansåg som en dyrbar lifsuppgift! — — En aning genomfor mig. Jag gick ut och bad lotsarne visa mig det lik, som hittats tillsammans med den gamles.

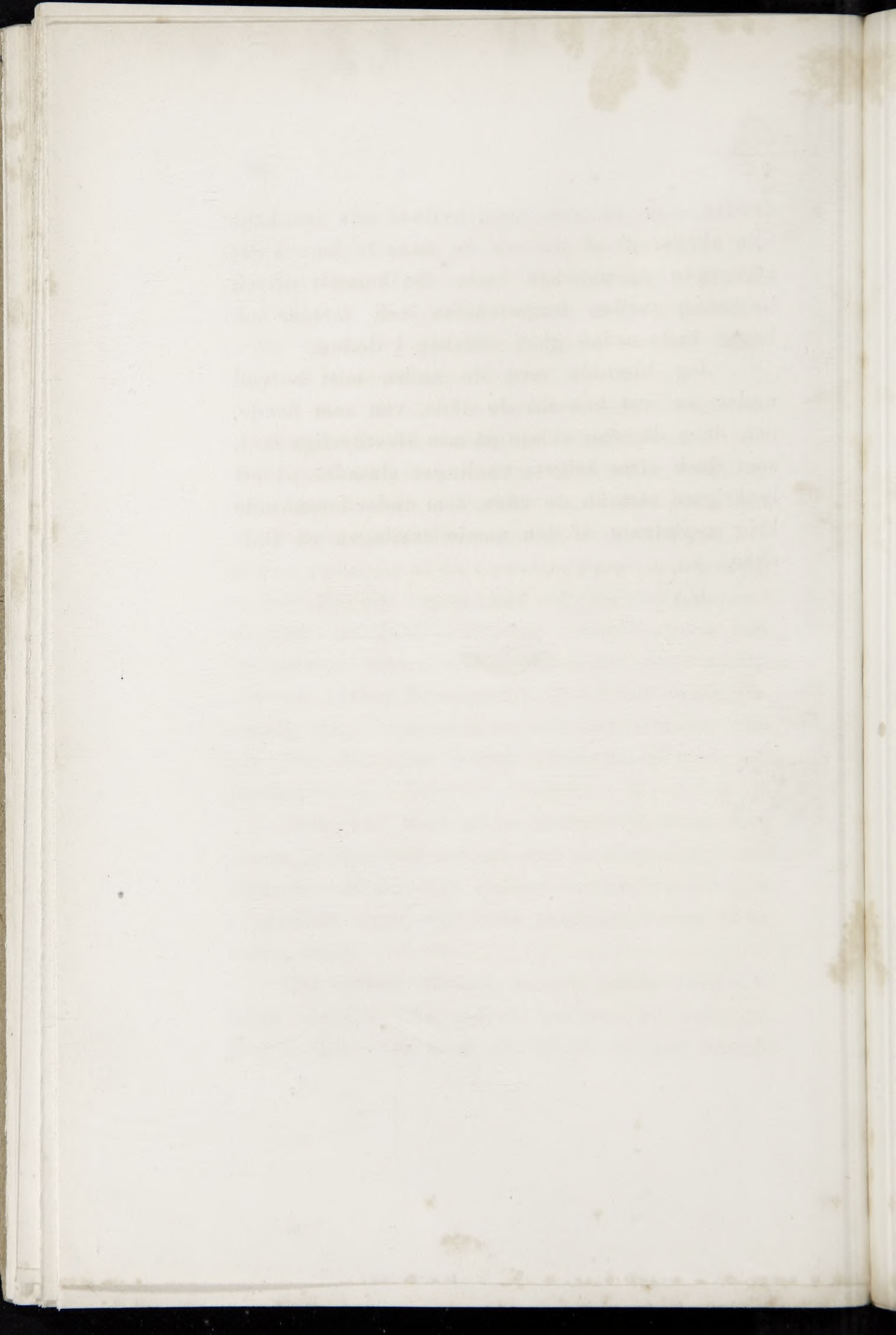
Det var liket af en undersätsig man med mörka, grofva drag och ett rått, sinnligt drag kring munnen. Medan den gamles ansikte varit höljdt af fridfullt lugn, var detta prägladt liksom af en häftig vrede.

Min fantasi lät mig se den gamle skogvaktaren stående vid rodret, besluten att styra på grund och därigenom få hämd på den hatade

fienden och på den man, hvilken han igenkändt som sköflaren af sin och de sinas lycka. I det afgörande ögonblicket hade det kommit till en brottning mellan fregattchefen och lotsen, och bägge hade sedan gjort sällskap i döden.

Jag blottade med de andra mitt hufvud under en tyst bön för de döde, vän som fiende, och drog därefter vidare på min äfventyrliga färd, som dock efter krigets växlingar slutades på ett lyckligare sätt än de öden, som under föregående krig upplefvats af den gamle enslingen på Dufskär.

EN ARFSHISTORIA.

*

Bland den lilla fiskarebyns sträfsamma invånare var skeppar Sundman på Udden den sträfsammaste. Son till ett fattigt torpfolk hade han från fjorton års ålder gjort sjöresor, och vid några och trettio hade han af sina månadshyror, som då för tiden, under de goda sjöfartsåren, voro högre än nu, sparat ihop så mycket att han kunde köpa sig en jakt, bygga egen stuga och gifta sig. Och nu begynte han sträfva på allvar. Skutan utrustade han på vårarne med tillhjälp af hustrun och, där mankraft var af nöden, några af granarne, hvilka i ersättning bjödos på en kopp kaffe, en sup och en bit pannkaka. På det viset blef det så billigt. Somrarne igenom och så långt in på senhösten som möjligt knogade och seglade han, förde ved, tegel, styckegods och salt, alt hvad som blott bjöds, och kunde emellanåt, när det passade, göra en tur till Reval med strömming, som han köpt på spekulation.

Den gamla skutan seglade rätt snält, och Anders Sundman hade tur, både med vind och frakter, så att då hösten kom, hade han alltid

en liten nätt sedelbundet att lägga till det som fans förut. Hans hustru, sträfsam som han, vårdade under somrarne den lilla potatistäppan på Udden och skötte ensam alla hemsysslor. Dessutom handterade hon dag ut och dag in spinnrock och skottspole så träget, att hon hvarje höst hade en diger packe halfylle att torgföra, sålunda lämnande sitt strå till stacken.

Så gingo år efter år. Sundmanskan skänkte sin man tre duktiga pojkar och en flicka. Den älste af de förra började snart kunna göra fadern sällskap på jakten, så att han ej längre var tvungen att hålla besättningskarl, och flickan hjälpte modern, så att denna ej mer behöfde lega hjälp i grofsysslorna och vid nätläggningen. De sparade styfrarne ökades år för år. Sparbanksboken, hvilken de bägge makarne ibland togo fram ur dragkistan om aftnarne, då de efter slutadt dagsarbete samspråkade om sina angelägenheter, fylldes alt mer med insättningar, medan uttagningar aldrig kommo i fråga, och när skeppar Sundman så hållit på att knoga och spara en följd af år, kom man underfund med att han måste vara en rik man. Och det var han värkligen, efter förhållandena där ute i skärgården.

Efterhand intog därför Anders Sundman en mer framstående ställning i det lilla samhället

än han haft förut. Då han någon gång var med på kyrkbåten, fick han tura om med husbönderna i byn att sköta styret, och vid gästabud och kafekalas gick brickan till honom sedan den varit hos Norrgården, den förmögnaste och anseddaste bonden i byn.

Men hade skeppar Sundman blifvit rik genom arbete och sparsamhet, så skulle han, enligt regeln „den som hafver, honom skall varda gifvet,“ bli ännu rikare genom en lycklig tillfällighet, hvilken snart blef allmänt samtalsämne i hans by och i hela socknen för resten. Då han en sommardag låg med skutan i staden, vandrade där förbi på kajen en brun och väderbiten sjöman, som såg ut att nyss ha kommit hem från en långresa. Han föreföll så bekant. Min sann — var det icke Söderby Petter, en segelkamrat från unga dagar. Man hade snart förnyat bekantskapen och talade en god stund om minnena från forna tider och om gemensamma bekanta. Bland andra frågade Sundman efter en morbror till hans hustru Anton Sjödahl, som för trettio år sedan seglat ut, rymt från fartyget och därpå, efter att till en början ha skrivit ett och annat bref, ej vidare låtit höra af sig.

„Din hustrus morbror!“ Den tillfrågade vände sig hastigt mot Sundman. „Ja det var

sant, om honom skulle jag ju ge dig besked. Han är död.“

„Död!“ Vår skeppare gjorde en blixtnabb kalkyl öfver till huru mycket arvet kunde belöpa sig efter den affidne, som själf, under det han varit ute, ärft en gård uppe i socknen, och som dessutom kanske gjort besparingar under tiden. Han kände lust att taga Söderby Petter i famn och taga en sväng på däckets eller bjuda honom en kaffe-knorr. Men beherskande sig och antagande den min som höfves en sörjande anhörig, frågade han i en halft likgiltig, halft deltagande ton:

„Jaså, och hvar dog han då? Har du närmare reda på det?“

„Ja, det har jag visst det. Wikby Kalle, som jag träffade i New Orleans, hade varit i samma arbetslag som han uppe vid järnvägsarbetet inne i landet. En dag rasade banken, som de höllo på att bygga, och bland dem som satte lifvet till var Anton Sjödahl eller Anton Hardy, som han kallade sig där ute. Men inte lämnade han något efter sig. Förmannen tog vara på hans saker, men det var visst inte mycket att tala om“.

„Jaså, han lämnade inte något efter sig,“ upprepade Anders Sundman mekaniskt och vär-

derade ånyo i tankarne hemmanet uppe på Storön. Det var således inte mer än det, men vackert så.

De bägge segelkamraterne skildes, utan någon kaffeknorr, Sundman seglade hem — och därvid skedde det otroliga att han försummade en honom erbjuden fördelaktig tegelfrakt — berättade den stora nyheten för hustrun och tog efter rådslag med henne och vidare med en jurist i staden ihop med de åtgärder som dödsfallet påkallade.

Nyheten spred sig inom kort i socknen. Man uppskattade arvet, hvilket liksom från skyarne tillfallit den redan förut rike Anders Sundman, till sina 15,000, och härtill visade det sig äfven fullt ut uppgå, sedan hemmanet sålts på auktion.

Vid denna tid ökades hushållet på Udden med en ny medlem. Det var skeppar Sundmans mor. Kyrkoherden hade gifvit honom en påstötning att nu, då han blifvit en förmögen man, taga till sig den gamla, som hittills bott ensam i en koja på Storön, och lifnärt sig med sådant smått arbete, som en sjuttioåring kunnat uträtta, med tillskott af hvad hennes yngre son Kristian då och då hemskickat. Detta kade dock ej varit mycket och kom sällan och oregelbundet, ty Kristian var ej en sådan hushållare som Anders,

utan en godhjärtad slarf, om hvilken brodern uttalade det omdömet, att han helt visst „aldrig skulle komma att trampa eget däck.“

Gamla Sundmanskan var en tystlåten, godlynt kvinna, som var belåten med sin värld blott hon hade något att pyssla med, antingen det var barnen eller småkräken eller stickstrumpan, och fick hon därtill sin lilla kaffetår, så sträkte sig hennes önskningsar ej längre. Oaktadt gummans ringa anspråk, blef henne dock vistelsen som nådehjon i sonens hem ganska sur, det viste snart grannarne berättat. Anders Sundman hade, kantig och tvär och egennyttig som han var, aldrig hyst några varmare sonliga känslor för den gamla, och hans hustru, som så underbart väl stämde öfverens med honom i alt, behandlade henne tvärt och sträft som han. Oaktadt den ännu arbetsföra gumman genom sina småsysslor väl gjorde skäl för det lilla hon behöfde, var det som om de skulle missunnat henne hvarje bit hon stack i munnen, och detta grämde henne mången gång. En tröst var att hon ännu då och då fick ett bref från Kristian, hvilket vanligen plägade innehålla „litet till kaffepengar åt hans kära moder.“ Men så snart Anders och hans hustru fingo kännedom om denna sistnämnda omständighet, sörjde de för att brefven icke mer

kommo den gamla tillhanda, innan de undergått en granskning af den förstnämde. „Gumman får ju af oss alt hvad hon behöfver“, menade han, „och då är det ej mer än rätt att hon betalar oss den smula hon kan.“ Och häri höll hustrun med honom.

Anders Sundman hade, sedan han fick arfvet, börjat slå sig på affärer, som gingo lös på vida större summor än dem han förtjenade med den gamla jakten. Han blef delegare i ett par fartyg, som bygdes därute i skärgården, och utsågs till korrespondentredare för det ena, något som ej litet smickrade honom, ty på bref från mäklare och andra titulerades han nu: „Herr skeppsredaren,“ hvilket alt lät en smula bättre än skeppare, som han hittils fått heta. Men om han fann sig altjämt trappa uppåt på lyckans stege hvad anseendet bland medmänniskor beträffade, så var det en omständighet, som efterhand började göra honom alt allvarligare bekymmer. Medan han haft sin lilla men säkra årliga vinst af jaktseglationen, ville det stora skeppsrederiet ej slå till spans. Hvarken skonerten Anna eller barken Selma gjorde några affärer. Togo de in en smula på en resa, så var det strax ett haveri eller en reparation, som slukade upp det och mera till. Och så hade de krångel med befälhafvarne, pro-

cesser med utländske aflastare och annat dylikt. Till råga på alt gjorde inom kort det ena af fartygen totalt haveri. Anders Sundmans del var, liksom de flestes, oförsäkrad, och det gjorde ett ej så litet hål i hans kassakista. Nu voro äfven de dåliga tiderna för sjöfarten i antågande, och Sundman såg sig ej i stånd att, såsom han beräknat, genom några lyckliga resor få sina förluster betäkta och mera därtill. Tvärtom gjorde det återstående fartyget altjämt förluster och måste slutligen läggas upp. Det låg nu i viken nedanför Udden och förlorade i värde för hvar dag som gick, till ständig grämelse för Anders Sundman, som nu var långt ifrån samma förmögne man som för några år sedan, om han än bjöd till att hålla anseendet och kuraget uppe.

De senare åren hade pojkarne fått segla med den gamla jakten och fadern hade låtit dem sköta den affären helt och hållet på egen hand. Nu, då de stora spekulationerna misslyckats, beslöt han emellertid med allvar och kraft taga ihop med det gamla förvärfvet igen. Det var åtminstone säkert, och han kunde ej lida att dag för dag se äfven sina sparade styfrar smälta ihop, sedan arfvet och mera därtill redan gått all världens väg.

Det var på hösten. Den gamla jakten, som

var för skröplig för en dust med höststormarne, hade nyss kommit hem och blifvit seglad på grund i viken samt aftacklad. Hvad som dugde af riggen och smidet skulle användas till den nya jakten, hvars segel och tacklage Sundman med sina söners tillhjälp skulle göra i ordning under vintern. Segelduk och tågvirke voro redan eftersända till Reval. Till den nya jakten, som skulle blifva en stor, duktig en, lastrymlig och snabbseglande samt så väl och patent riggad att han kunde segla ännu då andra måste lägga upp om hösten, reste sig redan spanterna på varfvet nära Udden, där förut flere både stora och små fartyg gått af stapeln. Skeppar Sundman brukade dagligen gå för att se hur det led med arbetet, i hvilket både han och sönerna togo värksam del. En dag, då han som vanligt infunnit sig på platsen — det var en lördag och på eftermiddagen, så att byggmästaren och arbetarne redan samlade ihop verktygen för att sluta arbetet för veckan — fick han se en båt komma seglande öfver fjärden, från det håll ditåt närmaste ångbåtsbrygga låg. Att en båt kom till byn var icke något i sig själf så ovanligt, men det var som om Anders Sundman skulle känt på sig att det var något säreget med den här båten, och då de andra gått, stod han ännu

och såg utåt fjärden och skyggade med handen öfver ögonen mot den klara höstsolen, hvars sista strålar just spredos öfver näjden. Till slut gick han upp till stugan. Båten var ännu för långt borta, för att man skulle kunnat komma med en gissning rörande honom. Men där hemma tog han kikaren och stälde sig på trappan. Han stod en lång stund och såg och såg. Båten hade nu kommit så nära att en af sönerna kände igen honom med blotta ögat. Han tillhörde fiskaren, som bodde vid Kasnäs ångbåtsbrygga en mil därfån. Där voro tre personer. Det var visst resande som kommit med ångbåten i dag. Hvem måntro skulle de besöka? Anders Sundman kastade ännu en lång blick på båten, som inom kort skulle landa. Därpå sköt han ihop kikaren och gick långsamt ned mot varfvet. De andra märkte knapt att han aflägsnade sig, ty de voro så upptagna af båten, som just höll på att lägga till vid en af bryggorna.

De tre personer som utgjort dess besättning stego ur och styrde kosan, icke längs stora vägen till byn, utan rakt upp till Udden. Den förste var ganska riktigt fiskaren från Kasnäs. Den andre — gamla mor Sundmans modersögon hade känt igen honom förrän någon af de andre — var ju vildbasaren Kristian, stor och duktig

och solbränd där han i ett nu fick gumman om lifvet och dansade med henne ett par hvarf rundt på farstukvisten. Men den tredje, den gråskäggi-ge med den bruna hyn och det herremannalik-nande utseendet, hvem var han? Hans blick gick från den ena till den andra, sökande ett igen-kännande. Men alla sågo i honom blott en främling. Till slut slog Kristian med ett hög-ljudt skratt sin svägerska på skuldran och frå-gade: „Nå, känner du ej igen morbror din, Hanna?“

Den tillfrågade blef röd ända upp till hår-fästet. Hon kastade en hastig blick på den främ-mande, som nu närmade sig gladt leende och med öppna armar, och brast i gråt. Hon vacklade, och skulle ej morbrodern fattat tag i henne skulle hon fallit. Hon hämtade sig dock snart och gick ut i köket för att dölja sin förvirring och samla tankarne under sysslandet med kaffepannan, som under alla omständigheter skulle på för att be-reda gästerna välkomstdrycken.

Där inne i det stora hvardagsrummet ljud Kristians glada skratt och den återuppståndne Anton Sjödahls amerikansk-svenska rotväliska om hvartannat. Kristian fick lof att förklara nästan hvart ord han sade för gumman, som ordentligt sken af fröjd, där hon satt och hörde på. “Han

är en riktig yankee," sade han, „det, är nu öfver fyratio år han varit borta. Det gick en berättelse att han skulle dött vid en järnvägsolycka, men han hade endast blifvit sårad. Nu på våren träffades vi i San Fransisco och beslöto att fara hem tillsammans, och här äro vi nu bägge två lifslevvande.“ Och därpå skrattade Kristian åter sitt hjärtliga skratt och ropade för tionde gången „Plenty money, mamma lilla!“ Och slog sig på fickan så att dollars styckena klingade.

„Men hvar är bror Anders? Och hvad är det åt dig Hanna, du ser så konstig ut? Skall du ej vara glad, då du får så långväga främmande? Eller har du gubben sjuk?“

Dessa frågor lät den liflige Kristian hagla öfver svägerskan, då denna med kaffebrickan närmade sig den lyckliga gruppen vid fönstret.

„Anders? Nej, nog är han frisk. Han gick visst ned till varfvet.“

Dit gick äfven hela sällskapet, då första koppen var drucken, för att se på den nya jakten och för att hämta Anders. De resande skulle bjuda på ett glas sedan, det hade de råd till, förklarade Kristian.

Men på halfva vägen mötte de en af Anders Sundmans söner, som gått att be fadern komma hem. Han var blek och såg förstörd ut.

„Det har händt far en olycka“, snyftade den stackars gossen. „Han låg i vattnet, där vid stjälpbänken. Jag fick upp honom, men han är redan död“.

HÖSTVINDAR.

HÖRSTADT

Septemberblåsten hade sluppit lös ur sitt fångsel där uppe i klyftorna bland Lapplands högsta fjäll. Nu jagade han nedåt landet, först saktare, pröfvande sina krafter på de lågväxta österbottiska furorna och de gamla grå gärdesgårdarna kring de steniga Savolaksska åkrarna, sedan allt häftigare, allt efter som han fick förtroende för sig själf, och här, i södra delen af landet, ordentligt rasade han, såsom nordvästen nästan hvarje år plär göra i början af september. Han skjutsade landsvägsdammet framför sig i täta moln med sådan häftighet, att de mötande människorna förlorade andedräkten och måste vända sig om för att icke kväfvas. Han kastade omkull hafreskylar och ref ner hägnader, om de voro blott aldrig så litet ostadiga och ålderdomsskröpliga, och kom han på sin färd öfver en lummig skogsbacke eller en trögård, så riktigt tjöt han af förtjusning och strödde blad och kvistar och de sista bleka blombladen åt alla håll. Det gick så lätt, ty han hade ingått förbund med nattfrosten att plundra hvad som fans kvar af grönska och

sommarfägring. Frosten blekte bladen och så ref nordvästen af dem och blandade dem om hvarann och strödde dem i luften. Ibland jagade han riktiga moln af dem framför sig.

Men här vid kusten hade han fått annat att sysselsätta sig med. Det var hafvet, det vida, blå hafvet, som sträkte sig så långt och var så stort, att han tvekade en stund innan han vågade sig ihop med det. Det hade varit roligt att retas med insjöarne där uppe i landet. De svartnade af förargelse, då han for fram, och de större fräste till och stänkte skum efter honom. Men hafvet var så gränslöst stort. Han viste några ögonblick ej riktigt om han vågade, och människorna sade då att „stormen lade sig“. Men vild som han var, kryade han snart åter upp kuraget, tog en sats från de branta klipporna vid kusten och störtade sig ut öfver den vida spegeln. Närmast land fick han hafvet blott att rysta till och svartna. Det hade lä af kusten. Men längre ut öfvergingo redan de mörka sorgflorliknande krusningarne i små, korta, vitkantade vågor, och då kände han sig åter vid full vigör och sopade fram öfver vattenytan så att skummet yrde högt kring skären och de sista små låga klipporna ute vid hafsbandet och hafvet häfde sig i höga, vreda böljor, som om det till slut fått lust för leken

och velat visa att äfven det kunde rasa, när det ville.

I den lilla kuststaden, med hvars trädgårdar och planteringar höststormen for fram lika skningslöst som med alla andra, låg ett stort, vackert hus alldeles invid den med en pilallé planterade landsvägen, som ledde in till staden. Huset såg prydligt ut med sina hvita gardiner och välskötta växter i de blanka fönstren, och med den gröna gräsmattan innanför staketet, som skilde det från landsvägen. Och i dess ena ända, där det fans ett stort dubbelfönster med gula sidengardiner och hvarest en stolt *Ficus tronade* bredvid några krusbladiga palmer, såg det allra finast och hemtrefligast ut. På den af ett prydligt zinktack skyddade paraddörren fans en blank mässingsplåt, och på denna stod att läsa namnet på den som bodde där: „Herman Hirsch“.

Där fans ett litet ord i miniatyrbokstäfver under namnet. „Litt.“ stod där, och det förklarade, hvarför hr Hirsch äfven denna september eftermiddag satt böjd öfver sitt prydliga skrifbord med pennan i hand och ett halfskrifvet pappersark framför sig.

Där ute rasade stormen just som häftigast

och slet och ristade i de gamla pilarne, hvilkas smala, blekgula blad han hvirflade ända upp mot fönstren. Men här inne var det lugnt och hemtrefligt och varmt och komfortabelt på alt vis. Det stora skrifrummet var värkligen elegant med sina bronsskiftande tapeter, mattor och möbler, sina hvita byster, sin antika runda väggspegel, sina växter och taflor. Dess vackraste prydnad var dock hon, som i en bekväm ställning halflåg i hvilstolen framför kaminen. Ung, smärt, med askblondt hår och fint penslade svarta ögonbryn samt ett mer täkt och pikant än egentligen vackert ansikte, gjorde hon ett utomordentligt behagligt intryck i detta väl ordnade, om egarens smak och utbildade sinne för form och färg vittnande hem. Fötterna, hvilkas finrandiga, rådjursbruna strumpor slötos till den fint formade vristen, hvilade hon lätt mot kaminens gallervärk, och den nedhängande ena handen lekte med den långhåriga björnhuden som betäkte golvet under hvilstolen. I den andra höll hon en bok, som dock i mindre grad tyktes upptaga hennes uppmärksamhet än gestalten vid skrifbordet, på hvilken hon alt emellanåt kastade en blick, af det slag hvarmed den lugna, omedvetna lyckan betraktar ett kärt föremål.

Skulle mannen i skrifstolen vändt sig om

vid en sådan blick, hade han utan tvifvel fattats af andra tankar än dem som nu sysselsatte honom, där han satt med de hvita, smala fingrarne då och då genomfarande det svarta välordnade håret och med pennan lyftad öfver pappret, hvar-est bläcket dock längesedan torkat; ty han hade för en god stund sedan slutat att skrifva. Hans tankar hade ej velat låta tvinga sig att syssla med inledningen till den dram, hvartill han under de senaste dygnen uppgjort planen. I stället hade de råkat in på det spår, i hvilket de på senaste tider alltid gingo, såsnart de ej tvungos att sysselsätta sig med annat. Med ögonen riktade på de halft aflöfvade pilarne, hvilkas sista bladresten stormen obarmhertigt afslet och kringströdde, jämförde han med dem sitt eget lif, hvilket äfven det hotades af höst och kulet väder efter den sommarlånga ostörda lycka, han njutit med en ung tillbedd maka i ett lugnt och angenämt hem.

Med förskräckelse märkte han bekymrens förmåga att göra hjärtat hårdt och lynnet sträft. Han hade endast motvilligt och snäft besvarat de frågor hans hustru nu och då riktat till honom rörande ett eller annat uttryck i den bok hon läste. — Att hon då aldrig skall inse att jag på alvar vill vara ostörd vid skrifbordet, bröt

det lös inom honom vid en ny fråga, utan att han betänkte, att hon kunde anse sina frågor ursäktade däraf, att han sedan en lång stund icke sysselsatt sig med detta så förhatliga skrifveri, som reste en mur af tystnad emellan dem och hvilket hon nästan betraktade som en rival.

Nu hade hon dock ej tilltalat honom på länge, utan satt blott och betraktade honom med ömma, kanske en smula bekymrade blickar, hvilka han dock ej varsnade, ofrånvändt upptagen som han var af det ämne som sysselsatte hans tankar.

Och detta ämne, som oafåtligt upptagit honom redan nära en vecka, var huru hans framtid skulle komma att gestalta sig sedan det stora nya tidningsföretag, för hvilket han med lif och själ intresserat sig, och för hvilket meningsfränders och medintressenters förtroende ställt honom i spetsen, ramlat, hvilket det hotade att göra redan innan det första året af dess tillvara gått till ända. Han viste att han icke sparat krafter och arbete på att upprätthålla företaget, som hade sitt upphof i de nya, djärft i framtiden gripande idéer hvilka nu flögo fram öfver världen liksom höstvinden därute, men som oaktadt hans egna och vännernas uppoffringar nu ändock var dömdt till undergång. Det var en misslyckad spekulation, sade förstasigpåarne, och han insåg att de hade rätt.

Hans tidning hade icke kunnat förvärfva sig det materiella understöd från allmänhetens sida, utan hvilket en sådan aldrig kan ha framgång. Nu förestod dess upphörande och hans egen ruin. Ja, ruin, ty han såg ingen tänkbar räddning. Han egde ingen annan utväg till försörjning än sin penna. Hittills hade den gifvit honom hans rikliga bröd, men nu! Att träda i tjänst hos publicistiska organ, hvilkas hållning han ej gillade, därtill kunde han ej förmå sig, äfven om denna utväg stått honom öppen. Såsom novellförfattare och dramaturg hade han väl försökt sig, och icke utan framgång, men huru osäkert var icke ett sådant lefvebröd! Och därtill kom den af de sista tidernas motgångar och ansträngda arbete till dess höjd uppjagade nervositeten, motviljan mot alt författareskap, och denna olust för att både lefva och arbeta, som alt oemotståndligare smög sig på honom.

Trött vid att tänka sina dystra tankar betraktade han frånvarande och likgiltigt de i höststormen bugande och skälfvande träna. Men med ens for det som ett nålsting igenom honom. Han måste dock både lefva och arbeta! För hennes skull, som ej viste om hans gnagande bekymmer, och som satt där så lugn och sorgfri som om lifvet hade endast frid och sommar, ingen höst

och inga stormar. Kanske kunde han göra något af den idé till en dram, som de senaste dyggen föresväfvat honom. Teaterförfattare göra ofta snarast sin lycka. Han kunde kanske på det sättet vinna ryktbarhet och guld, framför alt guld! Just nu fick han en lycklig ingifvelse för fortsättningen af exposén. Hans blickar lifvades och han grep till pennan — — —

„Snälle Herman, jag“ — — —

Ett rått utrop föll honom på läpparne, där han med anletsdrägen förvridna af en hastigt uppflammande vrede vände sig mot sin hustru. Men hennes lugna, oskyldiga, fastän djupt sårade och bestörta min häjdade honom något, och i stället mumlade han halfhögt:

„Så kan du då aldrig lära dig — — —“

Han vände sig ånyo mot fönstret och lät blicken irra ut. Det skymde redan och nordvästen tjöt och rykte i huset så att fönstren skallrade.

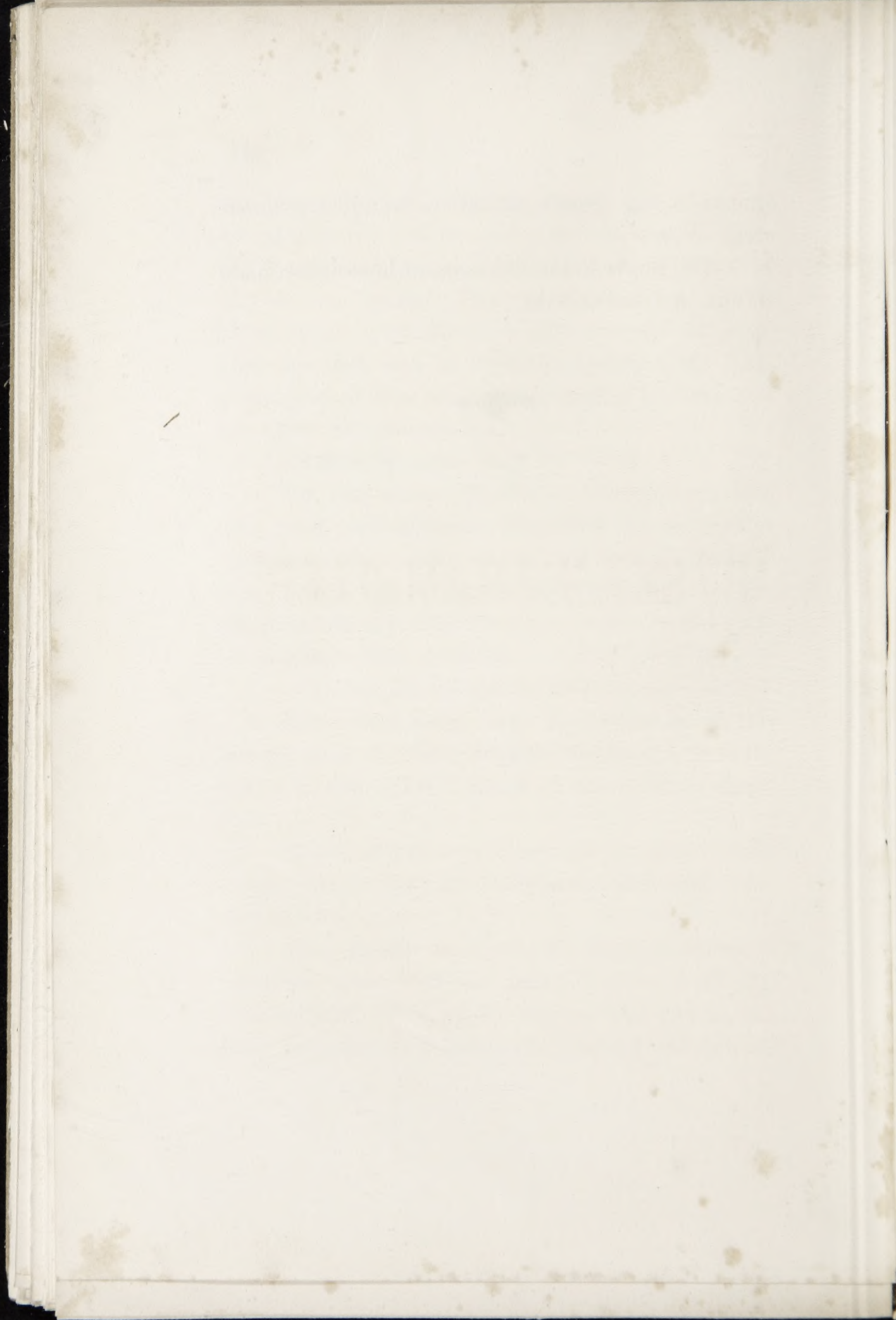
Sedan hörde han henne börja snyfta, först svagt, därpå djupare, häftigare, som ett öfvergifvet barn.

Han kände en känsla af djupt medlidande uppstiga, men den var blandad af en dold tillfredsställelse öfver att ej nödgas lida ensam, och han satt där i en förhårdad tystnad, då och då

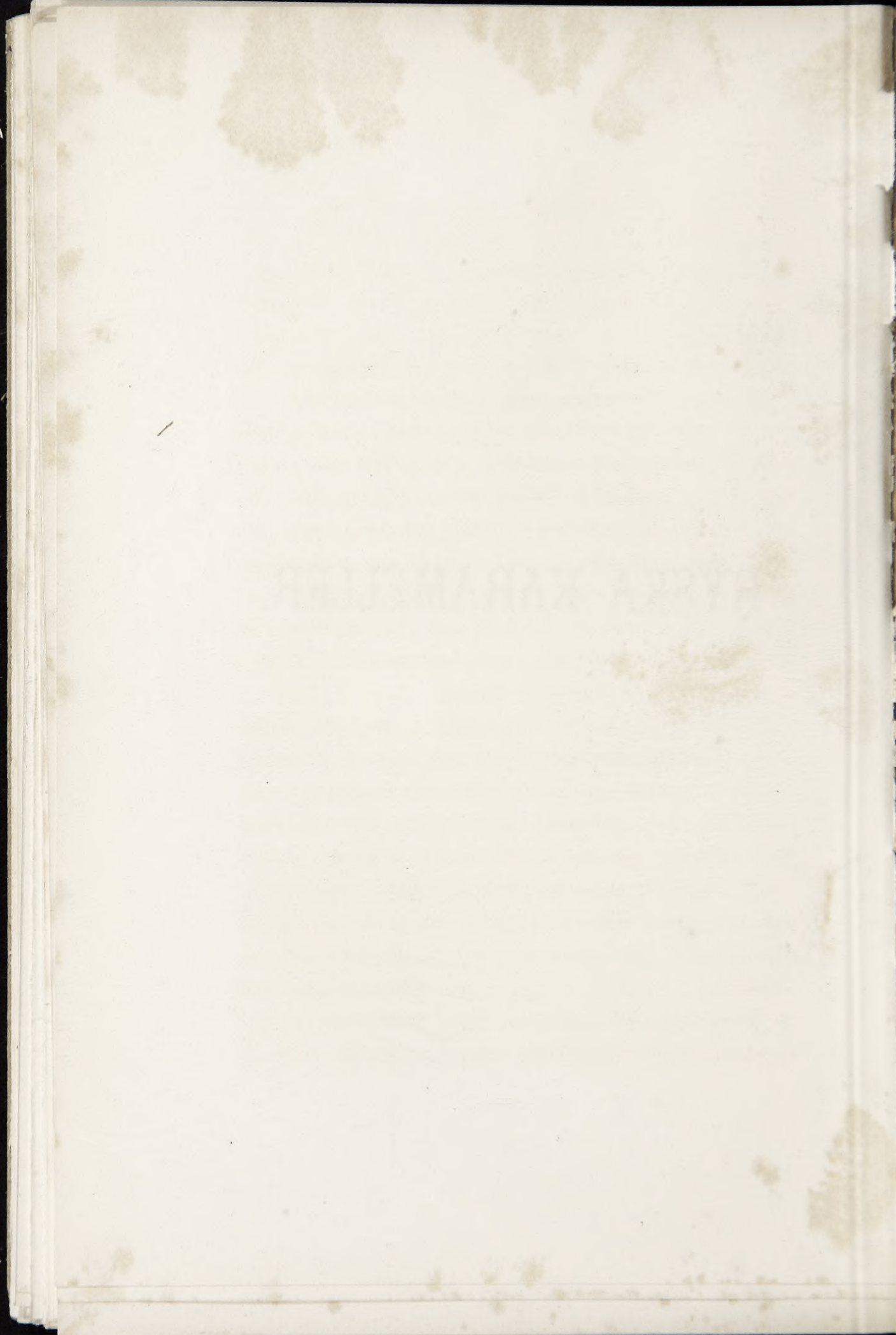
kännande sig genomlad af en isande frossbrytning. — — —

De första kulna fläktarna af höstvinden hade trängt in i deras hem.

RYSKA KARAMELLER.

Häradshöfding Mauritz Malm var tjugonio år, hade en fördelaktig tjänst som sekreterare vid ett af hufvudstadens mera betydande ämbetsverk och en inbringande praktik som sakförare. Han var son af aktade, förmögna föräldrar, hade en hel mängd vänner som fjäsade och afundades honom, såg rätt bra ut, och, hvad som egentligen närmast hänger ihop med denna historia, var gift, gift sedan ett år med en ung, älsklig och tillbedjansvärd kvinna, som var lika ömt fästad vid honom som han vid henne.

Det var på försommaren. Mauritz Malm hade sökt tjänstledighet och arrangerat allt annat för en sex veckors vistelse ute i skärgården, hvar-est han hyrt en villa på en plats där det fans god tillgång på mjölk och smör, präktigt aborrmete, reguliär ångbåtskommunikation med staden och allt annat som fordras af ett sommarnöje nu för tiden. Där fans till och med en landthandelsbutik, hvilket i unga fru Malms tycke var en förträfflig sak, emedan hon, tack vare denna, ej skulle vara strandsatt, om de i staden inköpta

förråderna af mjöl, gryner o. s. v. mot förmodan ej komme att räcka till.

Unga frun var, liksom de flesta nutidens fruar, ej så väl hemmastadd i hushållsangelägenheter, att hon skulle på egen hand kunnat sköta deras sommarhushåll, lika litet som hennes Mauritz skulle tillåtit det. De bägge skulle, så hade man öfverenskommit, bara ströfva omkring i skog och mark och sköta sin hälsa och meta och bada och lätjas för resten, med ett ord, riktigt njuta af landet. Hushållsbestyrelsen öfverlämnades därför helt och hållet åt den snälla mamsell Svahn, herr Malms svärmors fac totum, som denna välvilligt öfverlätit åt det unga paret för sommaren.

Det första man företagit efter att ha hvilat ut efter resan till Lugnet, var en promenad till den närbelägna kyrkoby. Ett af de prydligaste husen i denna bar landthandlandens skylt, och vid åsynen af denna föreslog fru Malm ett besök i butiken för att se hvad man kunde påräkna att dra för nytta af denna. För att ej gå tomhändt ur butiken köpte herr Malm en stor strut karameller, af de bekanta ryska med en devis på pappersomslaget, som ej saknas hos någon småhandlande.

För omväxlings skull togs hemvägen genom skogen, där man snart funnit en gångstig, som

befans leda i riktning mot Lugnet. Längs denna vandrade nu det unga paret, samtalande i det ämne som är så rikhaltigt, då två nygifta ännu ett år efter bröllopet älska hvarann lika ömt som någonsin, och för tidsfördrifs skull ätande af karamellerna, hvaras brokiga papper blefvo liggande efter dem längs vägen.

Den andra dagen af herrskapet Malms sommarvistelse uppgick. Tyvärr duggrejade det, och en öfverenskommen båtfärd till grannarne i en närbelägen villa, åt hvilken unga frun mycket gladt sig, och för hvilken hon på aftonen gjort i ordning en förtjusande kostym, kunde därför ej bli af. Morgonkaffet intogs under en och annan suck af den på det väntade nöjet bedragna Signe, medan Mauritz tröstade sig med att vädret förträffligt lämpade sig för fiske. Han föreslog att Signe skulle gå med, iklädd sin amerikanska regnkappa till skydd mot vätan, men hon förklarade, att hon föredrog att stanna hemma. Han förebrådde henne småleende att hon satte altför stort värde på det om intet gångna besöket hos grannarne, då hon ej tykte att en metfärd i hans sällskap erbjöd tillräcklig ersättning. Hon svarade så som unga fruar ibland

kunna svara, då de ej äro vid fullkomligt jämt lynne. Mauritz påminte henne i en smula öfverlägsen ton deras öfverenskommelse att följas åt på fiskefärder som på andra utflykter. Det ena ordet gaf det andra, och hur det var, kom en liten träta i gång, den första, som förmörkat vårt unga pars hittills så klara äktenskapliga himmel. Den slutade med att Mauritz, som ansåg sin värdighet som äkta man ej tillåta någon klemig eftergift, vandrade af bort till båtbyggnaden med metspöet på axeln, medan Signe blef sittande i soffhörnet med en af tårar, som i hennes tycke voro fullt berättigade, fuktad näsduk framför ögonen.

Mauritz rodde ut till det närmaste abborgrundet och försökte sin lycka där, men utan att få napp. Vädret måste, när alt kom omkring, ej vara så gynnsamt som han förestält sig. Han bytte om plats och försökte nya krokar och agn, men hela fångsten blef ett par ömkligt små abborpinnar. Under metet tänkte han alltjämt på den scen han haft med sin hustru, och dessa oangene näma tankar förstörde ännu mer än hans dåliga fisklycka hela nöjet. Efter att ha varit borta en knapp timme, beslöt han fara hem, uppsöka Signe och, om det än skulle ske med någon eftergift från hans sida, försona sig med henne, ty han kunde ej uthärda tanken att icke alt skulle vara

godt mellan honom och henne, såsom det hittills varit.

Mauritz rodde hem, gick uppför gången till villan och ropade, kommen midt för verandan, ett gladt och försonande: „Signe lilla!“

Intet svar.

Han gick in i salongen, därifrån i sängkammaren, i matsalen, i gästrummen en trappa upp, i trädgården, i köket. Ingenstädes var den sökta till finnandes.

I köket träffade han mamsell Svahn, som viste berätta att frun för en half timme sedan gått ut med en schal svept kring hufvudet, men hvart, kunde hon inte upplysa.

Det är att märka, att häradshöfding Malm, så jurist och praktisk karl han var, hade en mycket liflig inbillningskraft, en fantasi, som af de minsta tilldragelser kunde skapa en hel roman. Han gjorde ett slag i villans närmaste omgifning. Signe syntes ingenstädes till. Någon orsak, som kunde föranledt henne att på en regnig dag sådan som denna företaga en längre promenad, kunde han icke utleta. Tänk, om hon tagit sig af deras lilla missämja svårare är han förmodat? Fruntimmer kunna ibland vara så öfverspända af sig, och Signe hade en gång förklarat, att hon skulle lämna Mauritz vid första tillfälle denne upphörde

att „vara snäll mot henne“. Tänk, om hon rest hem till staden med ångbåten, eller rymt till skogs eller — förskräckliga tanke — hoppat i sjön! Men vattnet var på en lång sträcka invid villan endast en half aln djupt, och ångbåten anlöpte kyrkobyen först om en timme.

Det sannolikaste var ändå att hon rymt till skogs. Och där gick hon nu och gret, stackars liten! Hvad han ändå varit hårdhärtad! Om han kunnat förmoda att hon skulle tycka så illa vara! Kanske hade hon gått vilse, eller halkat utför ett bärg och slagit ihjäl sig! Det lugn, Mauritz till en början försökt intala sig, började allt mer försvinna, och snart skyndade han, gripen af en häftig ängslan och med hufvudet fylldt af dystra tankar, på måfå inåt skogen. Han följde till en början riktningsen åt kyrkobyen, men vek snart af från denna och kom till en trakt af skogen, som han tyckte sig ej förut ha besökt. Bäst han gick, trampade han på ett litet fyrkantigt, vattendränkt papper. Det var ett omslag till samma slags ryska karameller, Signe och han köpt dagen förut. Kanske hade hon tagit struten med sig i skogen och under det hon irrade omkring ätit af karamellerna. Det skulle visserligen ha varit tämligen prosaiskt af en kvinna i hennes sinnesstämning, men hvem vet! Frun-

timmer kunna vara så besynnerliga! Se där var ännu ett papper, och där, efter ungefär ett par hundra steg, åter ett. Tänk, om dessa karamellomslag kunde lämna honom en ledning att återfinna hans förlorade hustru? Vid tanken härpå, och på att han också möjligen för alltid förlorat henne, kände han en för honom ovanlig stockning i halsen. Men han betvingade sig och skyndade framåt längs den lilla gångstig, vid hvilken de små papperslapparna med ganska regelbundna mellanrum blifvit fälda.

Efter en stund begynte skogen glesna. Den lilla gångstigen ledde utför en bärgsluttning, och där nedanför skymtade ett par röda tak, som föreföllo Mauritz bekanta. Dock nej, han hade ju aldrig varit åt denna del af ön förut. På sluttningen låg ännu ett af karamellomslagen. Kanske hade Signe sökt en tillflykt undan regnet i byggnaderna där nere. För att komma dit måste han gå genom en köksträdgård. Han öppnade grinden.

„Signe!“

„Mauritz!“

Där var hon ju lifslevvande, nedhöjd öfver ett jordgubbsland och med den af mamsell Svahn omtalade schalen på hufvudet. Nu, då han såg henne där oskadd, fick han lust att banna henne.

Men Signe gaf honom ej tid att säga något, hon hoppade öfver jordgubbssängarne, lade ena armen kring hans hals och bjöd honom sina friska röda läppar till en kyss samt, hållna i jämnhöjd med dem och föga rödare, en klase svalkande jordgubbar.

„Hvilketdera väljer du? — Se där, och där, du gamle hustyrann! Du är ju ej längre ledsen på mig, eller hur? Nästa gång du vill fara och fiska, skall jag följa dig, om det också regnade tusenfaldt värre“.

Mauritz hade, tagen med öfverraskning, låtit både kyssen och bären sig väl smaka, men hade saken långt ifrån klar för sig.

„Men, Signe lilla, du här, och i denna kostym?“

„Än sedan, i vår egen trädgård!“

„Vår egen trädgård! — — Och byggnaderna där?“

„De höra ju till vår villa! Du går väl aldrig i sömnen, Mauritz lille?“

I ett nu föllo fjällen från vår häradshöfdings ögon. Bortblandad af de dystra tankarne, hade han ej gifvit akt på att han gått en krets i skogen och återkommit till villan, fastän från en annan sida. Signe hade varit i köksträdgården, det enda ställe, där han ej sökt henne, sys-

selsatt med att hämta dessert till middagen. Det lilla grollet hade hon med sitt lätta, glada lynne längesedan glömt. Den gångstig, han följt genom skogen, hade varit densamma de vandrat till samman dagen förut, då de åto af de ryska karamellerna.

Ulrik med Påføgelbenen.

Ulrik med påfågelbenen tillhör min barndoms minnen. Flere somrar å rad af denna lyckliga tid tillbragte jag med min mor och bror ute i skärgården på det kära Tunö. I gården närmast till den där vi bodde var Ulrik dräng. Han var tystlåten och tillbakadragen, och medan min bror och jag från första stund blefvo goda vänner med det öfriga folket i byn, som var gladt och meddelsamt, kommo vi till en början ej i någon beröring med Ulrik, som ej heller var med om byungdomens nöjen på lördags- och söndagskvällarne annat än undantagsvis.

Tillägget till sitt namn fick Ulrik genom ett tillfälligt yttrande af min mor, hvilken, godhjärtad och ömsint som hon var, helt säkert ej hade fält det, om hon vetat att det sedermera alltid skulle komma att hänga fast vid den stackars gossen. Vi promenerade en dag genom det mellan byns åkrar ledande tåget, min mor och vi pojkar. På ett af åkerfälten gick Ulrik och „sladdade“. Det hade regnat mycket, och den leriga marken var starkt uppblött, hvarför Ulrik,

som var barfotad och hade byxorna uppvikta till knäet, fått fötter och ben betäcka af lera, så att det såg ut som om han varit klädd i långa grå ullstrumpor. Troligen för att dölja dessa, stälde han sig, då vi gingo förbi, bakom hästarne och låtsade syssla med någonting på seldonen.

„Se, god dag, Ulrik“, sade min mor, „du gömmer dina fula ben liksom påfågeln, men lyckas lika litet som han. Kör på du bara och var inte generad!“

Den stackars gossen hälsade, men han hade vid tilltalet blifvit pionröd, och det syntes att han ej tykt om jämförelsen med påfågeln. Vi pojkar talade med barns ogrannlagenhet om huru Ulrik blifvit förlägen, och följdén var att han därefter, så ofta han visade sig bland andra, fick höra speglosor om sina påfågelben. „Där kommer Ulrik med påfågelbenen“, hette det, då han någon gång på lördagsaftnarne, då byns ungdom var samlad vid den stora „skolfvan“ eller gungan, kom för att deltaga i nöjet, och vid detta tilltal fick den stackars Ulrik, som ej var van att ge svar på tal, en mycket ledsen uppsyn och gick oftast sin väg igen utan att efterkomma uppmaningarna af dem, som voro vänligare stämda mot honom, att komma med och gunga.

Ulrik bodde i en liten kammare i Lillgårdens

— så hette hemmanet där han tjänade — „brännhus“ eller bagarstuga. Sammanbygdt med denna byggnad var gårdens vedlider, som tillika gjorde tjänst som slöjdrum, och hit hade vi gossar, som ständigt voro på ströftåg i byn, en dag hittat vägen. Ulrik var i lidret, sysselsatt med att hyfla ett årämne. Vi stodo en stund och sågo på och började därpå, smittade af exemplet, äfven vi att slöjda. Vi hade till senaste jul fått i present hvar sin duktiga fällknif, och dessa voro i ständig värksamhet här ute på landet, där ett så rikt fält fans för deras användning. Jag hade snart fått tag i en barkbit, som föreföll mig lämplig att göra en båt utaf, och min bror fick på sin lott att tälja master och roder. Det skulle bli en förstärkning i vår fartygsflotta, med hvilken vi alla dagar manövrerade, vadande omkring i den grunda viken nedanför byn. Under det vi täljde, frågade vi som oftast Ulrik om det ena och det andra, och han svarade oss vänligt men på sitt skygga, fåordiga sätt. Då han fått åran hyflad, gick han i sin kammare och kom snart därpå ut igen, bärande på armen en tingest, som genast tilldrog sig vår odelade uppmärksamhet och beundran. Det var en jakt, gjord af alträd och riggad med segel och tåg alldeles som en verklig jakt, af det slag som vi ofta sett i staden,

och hvaraf ett par äfven ibland lågo för ankar vid Tunö, där deras egare hade sina hem. Ulrik var en god träkarl och den lilla farkosten var mycket väl och fint arbetad. Segel hade han också, alldeles som en riktig jakt, och man kan förstå vår förtjusning, då Ulrik råkade honom åt oss, förklarande att han gjort honom för vår räkning, om vi ville hålla till godo. Vi tackade honom öfvermåttan belåtne, och jag slängde föraktfullt min påbörjade barkbåt, som nu föreföll mig som ett intet mot Ulriks vackra jakt, i en vrå. Sedan vår första hänryckning lagt sig och vi hunnit undersöka den kärkomma gåfvan i alla detaljer, bad mig Ulrik på ett ögonblick komma in i hans kammare. Han hade någonting att säga mig. Jag lämnade en smula motvilligt jakten i min yngre brors vård med förmaning att akta honom väl.

Då vi kommit in i Ulriks kammare, som var helt liten och möblerad endast med en säng och en kista samt några på väggarne uppklistrade bilder, bad han mig sitta ned och tog därpå fram penna, bläck och ett tämligen skrynkligt postpappersark. Han stälde alt detta på kistan och frågade mig därpå med förläget utseende och dröjande på orden, om inte jag, som var så snäll att skrifva — jag hade åt flere af byns gossar

och flickor skrifvit namns- och födelsedagsgratulationer, präntade med min vackraste stil och delvis till och med på vers — ville skrifva åt honom ett bref. På min fråga till hvem brefvet skulle vara svarade han att det var en hemlighet, och att jag bara behöfde skrifva i ofvanskriften: „Till Maria“. Det skulle ej vara något riktigt friarebref, men borde ändock innehålla att han alltid tänkte på Maria och höll henne kär, o. s. v. Jag viste nog bättre än han huru det skulle skrivas, menade han. Ett ord af honom själf ville han dock ha in i brefvet. Det skulle stå i slutet och lyda: „En hafvets ringe son“. Ulrik hade tidigare gjort ett par sjöresor, och därför ville han benämnas så. Hans värkliga namn skulle jag ej sätta ut.

Efter att ha inhämtat dessa förklaringar, skred jag, smickrad öfver att ha blifvit betrodd med det viktiga värfvet att skrifva ett riktigt kärleksbref, hvilket jag förut skrifvit hvarken för egen eller andras räkning, till värket. Då brefvet var färdigt, läste jag, en smula stolt öfver de vackra och passande uttryck jag tyckte mig ha funnit, upp det för Ulrik, som förklarade sig mycket belåten därmed och tackade mig samt läste in brefvet i sin kista. Han bad mig att

ej berätta om saken för någon, och jag lofvade det samt höll äfven troget mitt löfte.

Då Ulrik bedt mig i öfverskriften till brefvet skrifva „Till Maria“, hade jag redan dragit mina slutsatser om till hvem brefvet möjligen kunde vara, och jag fick någon tid senare af en händelse min förmodan bekräftad. I samma gård som vi bodde en ung flicka, Östergårds Maj kallad, som var syster till Ulriks husbonde och sysselsatte sig med sömnad. Hon bebodde ett vindsrum, och då jag en gång var där för att få ett segel till en af mina båtar fälladt på hennes symaskin, såg jag ett bref med min egen stil liggande på fönsterkarmen. Jag igenkände genast Ulriks kärleksbref, men gjorde inga frågor, emedan jag ej ville att Maria skulle börja förhöra mig.

Östergårds Maj var byns skönhet och flere än Ulrik lade ut sina krokar för henne. Hon var därför äfven ej så litet stolt af sig, och fastän jag hade mycket liten erfarenhet i sådana saker, insåg jag att Ulrik stackare var den som hade minsta utsikterna att vinna hennes ynnest, alla mina vackra fraser i brefvet till trots.

Hon tyktes ej håller fästa minsta uppmärksamhet vid Ulrik, hvilken hon dessutom gärna gjorde till föremål för skämt så ofta det passade

i stycket, och hon var kanske den som mest bidragit till att han allmänt kom att kallas Ulrik med påfågelbenen.

Jag mins särskildt en afton, då Ulrik, som lyckats skjuta en hare under det han låg på lur efter strandskator, kom till Östergård i afsikt att skänka haren åt Maria. Hon satt i vindstrappan och sydde och han lade med ett skygt småleende haren fram för henne och bad att hon ej skulle försmå den lilla skänken.

„Nej tack“, sade då Maria spotskt, „haren kan Ulrik gärna behålla själf, ty har han påfågelben, så har han också minsann ett riktigt harhufvud, ha, ha, ha. Ja, se då, om inte Ulrik liknar en hare?“ sade hon, vänd till mig.

„Nej det gör han vist inte“, svarade jag, som tyckte synd om Ulrik, där han stod förlägen med haren i hand och beredde sig att gå bort med sin försmådda gåfva. „Och om Ulrik vill skänka haren åt oss, så tror jag nog att mamma vill ha honom och det gärna ändå. Maria förstår sig vist inte på harstek, hon“.

„Nej, det gör jag inte håller“, inföll hon näbbigt. „Skulle det ha varit fågel, så hade man kunnat koka soppa af den, men haren, som har sju skinn och som smakar så enogt, bryr jag mig inte om“.

Jag fick haren och skänkte i stället åt Ulrik en af mina böcker, ty jag viste att han tyckte mycket om sådana, isynnerhet om dem som innehöllo någon kärlekshistoria.

Under återstoden af sommaren voro min bror och jag ofta hos Ulrik, som hjälpte oss med att tackla våra båtar och dessutom gjorde åt oss hvar sin förträffliga pilbössa med både af en, gåfvor, lika kärkomna som jakten, vi fått.

De följande somrarne bodde vi ej på Tunö och jag träffade ej Ulrik mer. Jag hörde blott en gång af Tunöbor att han lämnat drängtjänsten och börjat segla som matros på en af Tunö jakterna.

Så gingo några år och Ulrik med påfågelenen hade nästan försvunnit ur mitt minne, då vår förre hyresvärd från Tunö en vår under ett besök i staden berättade att Ulrik dött på ett mycket sorgligt sätt.

På vintern kort före jul hade man fäst sig vid att rök på flere dagar ej syntes stiga upp ur skorstenen till kammaren i Lillgårds brännhuset, där Ulrik fortfarande bodde. Man hade då gått in och brutit upp dörren, som varit läst utifrån, men i rummet ej funnit något ovanligt, utom att Ulriks bibel låg uppslagen vid en af botpsalmerna.

Det hade snöat starkt en af de senaste dagarne, och då mycket folk ej plögade färdas omkring på Tunö, antog man att man med tillhjälp af spåren i snön skulle kunna få reda på hvart Ulrik tagit vägen. Detta lyckades äfven. Spår efter en människa ledde från brännhuset upp i den närbelägna skogen. De gingo till en början i rak linje ett godt stycke in i skogen, men började sedan vika hit och dit liksom om den person som gått dem varit tvåhågsen om hvart han skulle bege sig. Flere gånger hade han, att döma af spåren, stannat under träen, och i ett sådant fann man till slut Ulrik hängande, död och stelfrusen. Han hade lagt en snara om en af trädets grenar och det så lågt nere, att han till hälften hängde i snön.

Det hölls auktion efter den döde, men själfmördarens få och ringa bohagsting hade trög af-sättning, emedan enhvar ogärna ville lägga sig till något som tillhört en själfspilling. Östergårds Maj ropade in en kaffepanna. „Den är ju ett dödt ting, förklarade hon med ett skratt, „och jag är inte rädd för att Ulrik med påfågelenen skall spöka hos mig, därtill var han en altför stor hare“. Och så skrattade hon igen. Och styrmannen, som hon sedan ett par år var förlofvad med, och med hvilken hon på nyåret skulle fira bröllop, skrattade med.

Jag var på Tunö då auktionen hölls, och man visade mig trädet, där Ulrik hade hängt sig. Det var en knotig, nödvuxen tall med en klyka vid stammen, där ännu en stump af repet hängde. I barken hade man skurit ett kors.

Det var just ingen på Tunö, som saknade Ulrik. Hans syster, som tjänade piga i en af gårdarne, fälde ett par tårar då jag frågade om honom. „Han var alltid så tystlåten och modstulen af sig“, sade hon, „och ingen förstod sig riktigt på honom“.

BACKAS ANNA.

Första gången jag såg henne var hon en liten unge, svartögd och finlemmad, och icke det minsta lik de lunsiga, hvithåriga bondbarn, som voro hennes lekkamrater i sandhögen vid herrgårdsgrinden, där den som var flink i benen rätt som det var kunde förtjäna sig en slant. Hon hade klara, kloka ögon och svart, mjukt hår, som stack af mot de andras lintottar. Och ett öppet, frimodigt uttryck i sitt ansikte hade hon, den lilla. Jag lade märke till det då hon, vig som en ekorre, hann fram till grinden före sina medtäflare och i rätt tid öppnade den tunga maskinen utan fruktan för min frustande Brunte. Hon neg därvid för slanten så att den korta kjolen ett ögonblick täkte tåspetsarne och såg så innerligt nöjd och belåten ut.

Då jag kom till gästgifvaregården, som låg strax invid, gjorde jag några förfrågningar om flickan.

„Hon med svarta luggen, menar herrn? Det är Backas Anna, tattarungen, vet jag. Kräket har hvarken far eller mor, och så godt kan

det vara, ty hos föräldrarne skulle det aldrig blifvit folk af henne. Si och så kan det bli nu också, förstås, ty äpplet faller ej långt från träet, som herrn vet“.

Dessa upplysningar och en hel mängd därtill, om faderns vildsinthet och häststöder och om moderns tjufska fingrar, vid hvilka alt ville fastna som hon såg, gaf mig gästgifvarmor till bästa.

Några år längre fram färdades jag åter samma väg. I herrgården firades skördetalkko, och jag steg af för att betrakta det glada vimlet och dansen på logen, som nyss börjat. Gårdens unge egare, som helt nyligen tillträdt husbondeväldet, var en gladlynt herre, som gärna såg alla muntra och nöjda. Han hade sørjt för att trakteringen var riklig och gick nu omkring och såg att alla blefvo väl förplägade och att dansen kom riktigt i gång. SjälF bjöd han upp en af de unga flickorna och svängde vid klarinettens och fiolens toner muntert om på loggolfvet. Det var ett vackert par, de bäge. Han reslig och hurtig, med lefnadslusten lysande ur de blå ögonen. Hon smärt, med en växt som en dam ur societeten kunnat afundas, smidig och graciös i

sina rörelser, med svarta, pigga ögon och en lång, mjuk, svart hårfläta.

Ögonen och håret väkte ett minne hos mig. Ja, jag hade kunnat säga det äfven utan att fråga en af de närstående. Det var Backas Anna, som vuxit upp till sextonårig ungmö. Med en hög rodnad på de varma, brunaktiga kinderna stälde hon sig vid logdörren då hennes kavaljer slutat dansen. Hennes barm häfdes häftigt vid andhämtningen efter den lifliga polskan, och hennes vackra ansikte antog ett spotskt uttryck, då hon märkte de närmast ståendes spefulla minner och huru de andra flickorna drogo sig undan, liksom de ej velat komma i beröring med henne. Hon var van att bli ringaktad och förbisedd, men därför tyktes det som om hon njutit en viss triumf af att husbonden först af alla dansat med henne.

Det råkade ej länge innan han åter kom och förde henne i dansen. Hon tyktes med förtjusning hänge sig åt nöjet, och ännu länge efter denna afton stod den fagra Anna med hennes röda kinder och blixtrande ögon lifligt för mitt minne.

Ödet ville att jag efter ett par år, då min

väg åter ledde till samma trakt, ännu en gång skulle få se Backas Anna. Det hölls ting i gästgifvaregården, och flere kärror med fångar, som skulle förhöras vid tillfället, anlände just till gården. På en af dem satt bredvid fångföraren en ung, blek kvinna med vackra, mörka ögon, som hade ett hårdt och trotsigt uttryck, men ej røjde den fräckhet, hvarmed brottslingar af hennes kön ofta söka öfverskylla sitt hårda öde. Det var gästgifvarmor, som gjorde mig uppmärksam på henne, och som tyktes finna en viss tillfredsställelse uti att hennes förutsägelser om tattarungen slagit in. Utan att jag bad henne därom berättade hon hennes historia.

Någon tid efter mitt senaste besök hade Anna, som jämte sina fosterföräldrar flyttat till ett torp på herrgårdens mark, tagit tjänst som piga i denna, och snart började det glunkas om att den unge egendomsegaren visade ett lifligare intresse för den vackra Anna än en husbonde vanligen plär egna sina tjänarinnor. Man tykte sig äfven märka att förhållandet mellan de två ej blef utan sina följder.

Det var på sommaren under höbärgnings-tiden, och herrgårdens folk hade varit att bärga några utängar, dit man plögade färdas med båt öfver den stora insjö, vid hvilken gården låg.

Då dagsarbetet var slutadt, stego alla i båten för att fara hem, och man skulle just skjuta ut, då Tintti, unge herrns newfoundlands-tik, som följt med till ängen, och hvilken man helt och hållet glömt bort emedan hon ej syntts till under dagen, kom gnällande ned till stranden och därpå hastigt sprang bort till en närbelägen lada samt kom tillbaka med en valp i munnen, med hvilken hon sam ut till båten. Den kloka hundan hade födt valpar i ladan och ville nu att dessa skulle få följa henne hem. Då man för att göra det bekvämare för henne lade till med båten vid stranden, fästes uppmärksamheten vid Anna, som plötsligt brustit ut i gråt och nu satt med förklädet för ansiktet, tills hon bäst det var sprang upp ur båten och till skogen, därifrån hon inom kort återkom, bärande i fammen ett nyfödt, dödt barn, åt hvilket hon under dagen obemärkt gifvit lifvet. Med utropet: „Nej, jag kan ej vara mer hårdhärtad än en hund!“ steg hon i båten och bad därpå att de skulle föra henne till länsmannen med detsamma. Hon var en svår förbryterska och ville gärna lida sitt straff.

Hennes önskan blef uppfylld och hon skulle undergå ransakning. Det var med djupaste deltagande jag såg den bleka, sorgsna unga kvin-

nan med nedslagna ögon träda in i tingssalen
för att få sin dom.

HÖSTLÖL.

Hon viker in på den breda esplanaden med dess elastiska, hårdt stampade gångar och snöräta rader af gula, halft aflöfvade trån. Med lifliga steg promenerar hon framåt en af sidogångarne, hvars krusade yta emottar aftryck af hennes små, eleganta bottiner. Vid en bänk stannar hon, ser sig ett ögonblick omkring och sätter sig därpå samt börjar med parasollen rita ett virrvarr af kroklinier i sanden. Hon är förtjusande i sin hösttoilett, hvori i behagfull harmoni ingå höstens brokiga färger, förhöjda i effekt af elegansen och spänstigheten hos de former de pryda.

En ung man har inkommit i promenaden genom någon af de närgränsande portarne och närmar sig den unga flickan. Han betraktar henne, oviss om hon observerat hans närvaro.

„Stephanie!“

„God dag, Severin! Jag viste att du skulle komma. Nå, du står fast i ditt beslut att resa till Baku?“

„Ja, Stephanie. Jag känner för hvarje dag större ledsnad vid lifvet här, tomt och fylldt af

motgångar som det varit, och hvad som föreföll emellan oss i går har påskyndat utförandet af mitt beslut. Jag reser i öfvermorgon“.

Stephanie svarade ej. Hon lyfte blicken upp till den unge mannens ansikte och såg ett ögonblick alvarligt in i hans mörka, nu nästan dystra ögon samt omsvepte därpå hela hans eleganta, något veka gestalt med ett smekande småleende.

„Kom, låt oss promenera ett slag, Severin. Jag har något att säga dig“.

Lätt bugande sig till bifall, begynte han gå vid hennes sida. Hon teg några ögonblick, men sade därpå plötsligt:

„Du var vid godt lynne på balen i går och hade ej alls den svårmodiga min som du nu bär, och som värkligen klär dig bra mycket sämre än den förra. Du var ovanligt artig mot alla unga damer af dina bekanta och — jag smickrade mig nästan därmed — icke minst mot mig. Men med ens undergick du en förvandling. Du slutade dansa och försvann ur salen, och sedan såg jag endast en skymt af dig inne bland cigarröken i herrarnes bufett, då mamma och jag lämnade balen. Skulle du möjligen vilja visa mig förtroendet att delgifva mig orsaken till den plötsliga förändringen?“

Severin såg hastigt upp med en min som om han varit tvehågsen om bevekelsegrunden till Stephanies fråga. Han öppnade läpparne till ett svar, men fortfor att tiga. Seende hennes frågande blick med ett egendomligt, nästan ömt uttryck fortfarande riktad på sig, bröt han slutligen tystnaden och sade häftigt:

„Du kan kalla det löjlig svartsjuka om du så vill, Stephanie, men alltid, då jag ser dig så förtroligt sällskapa med den högelegante von Storm, gör hans förmättna — jag kan nästan kalla det närgångenhet, och det uppmuntrande sätt hvarpå du emottar hans artigheter, som utgöra ett upprepande af hvad han tusen gånger förut sagt i aktrisens och ballettdamers boudoirer, mig nästan ursinnig. Som jag vet mig ej kunna konkurrera med denne herre om din ynnest, rymmer jag, då han kommer i min väg, städse fältet, och såsom jag nyss sade dig, kommer jag mycket snart att lämna det helt och hållet fritt“.

Stephanie smålog lätt och betraktade med välbehag den unge mannen, som, omedvetet ökande farten af sina steg, hårdt klämde kryckan af sin käpp och med dystert rynkade ögonbryn såg rakt framför sig.

„Fortsätt, Severin. Jag ser att du ännu ej talat ut“.

„Talat ut! Så må jag då göra det. Stephanie! I går på balen, innan den „förändring“ inträffade, som du nyss omnämde, hade jag ämnat säga dig hvad jag redan hundrade gånger hade på tungan under vår förtjusande sommarvistelse på W. Jag hade ämnat, fastän jag viste att jag ej borde göra det i betraktande af mina lefnadsförhållanden, af alt detta som ställer sig i vägen då en ung man utan att vara hvad man kallar rangerad karl vill vinna den lycka som kan förvärfvas med en ung kvinnas kärlek, — jag hade ämnat lämna alt detta ur sikte och djärft och öppet fråga dig om du älskade mig, liksom du redan länge nog vetat att jag älskar dig — — och då steg denne odräglige von Storm, som synes behöfva endast se på en kvinna för att vinna henne, mig åter i vägen. Besluten att gå i frivillig landsflykt, hade jag åtminstone velat taga med mig någon visshet. Jag hade önskat veta, om min kärlek hade något framtidshopp eller om jag borde med ens göra alt för att döda henne och göra afräkning med mina hjärteangelägenheter liksom jag gör upp alla mina affärer nu, då jag lämnar hemlandet. Fastän jag ofta insett att det senare vore det riktigaste, hade jag, dåraktigt nog, velat göra den ödesdigra frågan, men då träder, liksom tusen

gångar förut, denne Storm åter emellan. Och Stephanie, i den välvilliga, ja hjärtliga uppmärksamhet hvarmed du emottog hans hyllning, såg jag mycket tydligt det svar jag haft att vänta, om min fråga blifvit gjord. Icke sant, Stephanie?“

Den unga flickan svarade ej genast. Hon stack sin arm under Severins, såg in i hans ansikte och frågade med ett leende, hvori oakadt läpparnes löje skymtade det djupaste allvar:

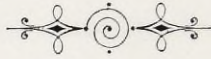
„Och om jag trots den skarpsynthet du tilltror dig, uppmanade dig att nu göra den fråga, som ej blef af i går. Vill du det, Severin?“

Hennes varma blick och det egendomligt vibrerande tonfallet bragte honom att plötsligen ifrigt söka läsa i hennes ansikte. Hvad han såg där måtte ha af en varit lika uppmuntrande art, som det strålskimmer höstsolen i detsamma kastade fram ur de glesa molnen, ty hans svar blef en lång, varm handtryckning, och med af rörelse undertrykt stämma sade han enkelt:

„Tack, Stephanie!“

Omgjutna af solskimret vandrade därpå de bägge lyckliga, han stolt upprätad och med höguret hufvud och hon med elastisk gång och lätt stödd vid hans arm, tillbaka genom esplanaden hvilken småningom fylts med menniskor som

skyndat ut att njuta af det vackra vädret och
höstsolen.

HÄMNAREN.

Ett af Portugals förnämsta handelshus i slutet af 17-hundratalet var firman Domenico Larez & c:o i Oporto. I dess händer låg största delen af stadens stora vinexport, genom dess väldiga magasinier gick det mesta af de varor som importerades från utlandet och på dess kontor trängdes alla dagar engelske, tyske och norske sjökaptener, vingårdsegare från det inre landet och mulåsnedrivvare från Sierra Estrema. Dagen om stod med gammaldags portugisisk gästfrihet det stora stebordet i den af slingerväxter ända upp till taket öfvervuxna förstugan dukadt med oliver, rökt fisk, kastanjer och „polenta“ samt vin och friskt källvatten. Hvar och en, som hade något att uträtta hos firman, kunde, utan att vänta på inbjudning, slå sig ned här och hvila, röka en cigarrett, äta en bit eller dricka en bägare, medan han afvaktade sin tur att bli insläppt i det invid förstugan liggande lilla, trånga och halfdunkla kontoret, där firmans gamle kassör från bittida till sent satt uppspetad på en hög kontorsstol, och där dess chef tog emot de be-

sökande, hvilka, alt efter vikten af deras ärende, affärdades på stående fot eller inbjödos att stiga in i chefens privatrum.

Det Larez'ska huset låg tätt invid hamnen och omgafs af en vidsträkt park och fruktträdgård, i hvilken flere glada barn ofta sågos springa omkring under muntra lekar och upptåg. De tillhörde don Domenico, den äldre af de två bröder, som utgjorde de enda delegarne i affären. Han var firmans hufvud och skötte dess affärer. Den yngre brodern, Nicolaus, syntes aldrig till på kontoret eller i magasinerna. Husets kunder och affärsvänner fingo se honom endast då han ett par gånger dagligen med spänstiga steg och en hållning som en furstes skred genom förstugan på väg till eller från sin våning, som låg i denna del af den stora bygnaden. Han var af ett excentriskt lynne, sluten i hvardagslag och bland obekante, men i en krets af intima vänner stundom glad ända till uppsluppenhet. Han tog ingen annan del i firmans affärer än att han skötte dess engelska och nordiska korrespondens. De affärsvänner huset hade i de nämnda länderna kände mycket väl den eleganta stilen och den sirligt präntade namnteckningen, Nicolaus Lz, som med små, fina bokstäfver stod i hörnet under firmans.

Under det den äldre brodern var en äkta portugis till utseende och sätt, var Nicolaus af ett helt annat yttre. Ehuru han var mörk som brodern, kontrasterade hans på en gång veka och spotska ansigtsuttryck betydligt mot dennes något alldagliga och köpmannamässiga. Axelbred och af hurtig gestalt, var han tillika smärt och hade händer och fötter, så små och fint bygda som en kvinnas. Han påminte, sade man, ofantligt om sin mor, den ryska furstinnan, med hvilken hans far, den gamle Domenico Larez, gjort bekantskap på en affärsresa till nordn, och som affidit vid unga år kort efter det hon födt sin yngre son.

Nicolaus Larez lät mycket tala om sig. De unge männen beundrade och afundades honom, de unga damerna hyste en viss af nyfikenhet blandad skräck för honom och de gamla skakade betänksamt på hufvudet så snart hans namn nämndes eller något af hans galanta äfventyr gjorde sin rund i Oportos skvallerkretsar. Don Nicolaus hade nämligen, enligt hvad det påstods, haft en massa sådana äfventyr, och knapt hade det senaste hunnit förlora sitt intresse som samtalsämne, innan ett nytt lät tala om sig. Han var dock ej någon dussin-don Juan. Utrustad med alla de egenskaper som tjusa kvinnorna, behöfde han ej anstränga sig för att göra

eröfringar, men om de ynnestbevis som tilldelades honom kom ej ett ord öfver hans läppar.

Utom kvinnorna hade Nicolaus Larez ännu en passion, den för hästar. Hans stall var det bäst försedda i Oporto och ett tjog hästar af olika raser, från djur af ädlaste engelska fullblod till den inhemska bärgshästen, åto där hafre ur marmorkrubbor och sköttes af en stallspersonal, hvars chef var en gråskäggig rysk kusk, som följt don Nicolaus' mor till Portugal. Sadelfast som en engelsk jockey och djärf som en kossack var don Larez den skickligaste ryttare i Portugal. Klädd i sin eleganta ridkostym och sittande till häst som om han varit sammangjuten med djuret, följdes han, då han hvarje dag gjorde sin morgonridt utom staden, af de mötandes beundrande blickar, och så känd var den unge ädlingen af Oportos invånare, att där han färdades fram, flögo hattarne af hufvudena på männen, emedan kvinnorna med förtjusande småleenden besvarade hans hälsningar.

Var huset Larez & c:os gästfrihet storartad, så utöfvade don Nicolaus en icke mindre vidsträkt enskild sådan. Ett värdshus vid Oportos förnämsta gata hade sin existens baserad uteslutande på Nicolaus Larez, hvars umgängesväänner där aldrig fingo förtära ett glas vin eller röka

en cigarr, om det ej skedde på hans konto, och han höll i „Casa de Larez“ ungarlsfrukostar, som voro berömda vida omkring och banketter, vid hvilka han som gäster såg hvad Oporto och dess omnäjd hade mest lysande af börd och skönhet.

Vid den tid denna berättelse börjar, hade don Nicolaus' vänner en tid bortåt observerat att han var tankspridd och förströdd samt ej egnade sina dagliga sysselsättningar och nöjen samma intresse som förut. Red gjorde han dock ifrigare än någonsin, och man fick snart veta att hans morgonpromenader på senaste tider fått ett bestämdt mål: den vackra frukt- och blomsterodlerskan Carmens trädgård uppe i bärigen två cavados från staden.

Den sköna Carmen mottog, där hon i trädgården vattnade blommorna och skötte fruktträden, den unge ädlingens besök artigt men med en köld, som göt olja på elden hos den, som sett damer ur den finaste societeten vika efter en belägring af vida kortare varaktighet. Mer än två månader förflöto nämligen utan att don Nicolaus gjort det minsta framsteg i den stolta Carmens ynnest. Hon inkasserade med affärs- mässig min de milreis han offrade på att köpa af hennes blommor och frukter, men nekade med

största hårdnackenhets att så mycket som med egna händer i hans knapphål fästa den blomman han begärde på köpet.

Carmen var förlofvad. Hennes fästman, den unge mulåsnedrivaren José, uppvaktade henne dagligen liksom don Nicolaus, ty hvarje morgon hämtade han med sin vagn af hennes trädgårdsalster för att torgföra dem i Oporto och hvarje afton lämnade han henne redovisning för det försålda. En rätt vacker gosse, hade han felet att älska de blanka silfverslantarne nästan lika mycket som sin käresta, och Carmen plögade halft på alvar, halft på skämt förebrå honom detta, sägande att han friat blott emedan han såsom hennes försäljare var i tillfälle att se huru mycket hennes trädgård inbragte henne.

José hade till först med en svartsjuka, så häftig som den hvaraf endast en varmblodig syd-länding är mäktig, iakttagit den hyllning, en man sådan som den för sina många kärleksäfventyr kände don Larez egnade hans trolofvade. Men dennas orubbliga köld och den omständighet att han, oaktadt det oafåtliga spioneri hvarmed hans svartsjuka omgaf hennes minsta handlingar, ej upptäckt det ringaste, som var egnadt att besanna hans farhågor, lugnade honom, och omsider började han betrakta den unge köpmannens be-

sök i trädgården som något som hörde till saken och som hade sina goda sidor, alldenstund don Nicolaus alltid rikligen betalade sina inköp och hos Carmen var en kund, lika god som alla hennes andra tillsammantagna.

Så gick sommaren. Men en morgon vid den tid, då de för sina sötma berömda Estremadrufvorna mognat och José infann sig i Carmens trädgård för att hämta en vagnslast sådana till Oporto, fann han Carmen vattna sina rosor som vanligt, men ej blott med vatten utan äfven med tårar. Hon var blek och vid Josés ömma förfrågningar svarade hon till en början intet. Slutligen, då smärtan blef henne öfvermäktig, föll hon på knä, gömde sitt tårdränkta ansikte i händerna för att undgå den nu af en förfärlig aning gripne Josés forskande blickar och hviskade under häftiga snyftningar: „döda mig, José, jag är dig ej mer värdig!“

Den dödsbleke José grep vid Carmens ord konvulsiviskt om skaftet på sin knif, liksom om han maskinmässigt ärnat fullgöra den uppmaning han fått, hans bröst arbetade tungt, men ögonblicket därefter framhväste han: „Nej, Carmen, icke dig, men honom!“, kastade sig upp i vagnen och jagade i vild fart tillbaka längs vägen upp mot bärgeu.

Följande dag, då don Nicolaus på sin vanliga morgonridt hunnit Carmens trädgård och gnolande på en munter melodi trädde in genom porten, fann han ej trädgårdens egarinna på hennes vanliga plats. Han sökte henne öfveralt och bultade till slut på dörren till boningshuset. En gammal kvinna, som biträdde Carmen vid trädgårdens skötsel, öppnade och svarade på don Larez's ifriga frågor att Carmen aftonen förut begifvit sig bort, medförande packning som för en resa. Hvart hon ämnade sig hade hon ej upp gifvit, men kvinnan trodde att hon tagit vägen åt bärgstrakten, där hennes släktingar bodde. „Stackars unga flicka“, tillade den gamla och fästade därvid sina blickar skarpt på den unge mannen, „hon hade säkert fått någon stor sorg! Hennes ögon voro alldeles förgråtna och hon ville ej smaka en bit på hela gårdagen“. Därmed smälde hon till dörren, lämnande don Nicolaus åt hans tankar.

Kort efter det don Nicolaus inträdt i trädgården, stannade utanför densamma en annan ryttare. Det var mulåsnedrifvaren José. Han red en af dessa små halfvilda bärgshästar, som ännu vid denna tid i icke så litet antal funnos i det inre Portugals bärgstrakter. Djuret, en isabellfärgad hingst af fina proportioner, stegrade

sig upprepade gånger och skrapade häftigt i sanden medan José höll stilla utanför porten.

Då don Larez trädde ut, hälsade José ödmjukt, utan att dock se på den man, som han i detta ögonblick, om han lydt sina känslor, velat döda på det grymnaste sätt han kunnat utfinna. Don Larez, som flere gånger sett José i Carmens trädgård och som, utan att ha brytt sig om att göra sig därom underrättad, likvisst i José anat en medtäflare om Carmens gunst, besvarade hälsningen, men den vackra isabell-hingsten tilldrog sig genast hans uppmärksamhet i så hög grad att han hvarken fästade sig vid de blickar af hat José ibland, trots sina bemödanden, ej kunde dölja, eller kom sig före att, såsom han ämnat, fråga José om han hade någon kännedom om hvar Carmen tagit vägen.

Om något var egnadt att förströ don Nicolaus efter det obehagliga intryck han rönt af Carmens försvinnande och den gamlas ord, så var det anblicken af det vackra djur, som José, efter att ha stigit ur sadeln, lät kurbettera på planen framför porten. Hingstens svarta ögon glänste af eld, medan han, kokett böjande den smidiga halsen, kråmade sig och rykte i betslet, ifrig att få fortsätta den afbrutna ridten. Van att vid första ögonkastet uppskatta en hästs värde,

frågade don Larez José om hästen var till salu och bjöd honom en summa, som denne genast antog. Don Larez ropade därpå en förbigående pojke, befallde honom på den nye hästen spänna sadeln ifrån den på hvilken han gjort ridten till trädgården och leda denne hem. Själft kastade han sig därpå upp på hingsten och galopperade till staden, omedveten om de blickar af skadeglädje och hat, José sände efter honom.

Vid Nicolaus' ankomst till hemmet stod hans bror Domenico i fönstret till kontoret, och för att visa denne den nya akquisition han gjort, lät Nicolaus hingsten springa några hvarf kring den rundel, körvägen bildade utanför trappan.

„Åh ja“, sade Domenico, „ett rätt vackert djur! Men har du ej redan fått ditt lystmäte af dessa bärgshästar, som äro så svårhandterliga och dolska af sig? Den norske kaptenen, som din Cossack afkastade vid vår ridtur för en vecka sedan, ligger ännu med bruten arm i sjukhuset“.

„Cossack var en illa uppfostrad persedel, liksom kaptenen, som ville skryta med sin ridkonst, men detta djur är så sedigt man bara kan begära. Se blott“! — och klämmande hälarne till hästens sidor, lät han honom i pilsnabb fart genomlöpa rundeln ett tiotal hvarf, hvarefter han

hastigt höll in tyglarne. Hästen stannade lydig, och don Nicolaus hoppade af samt klappade det frustande djurets fina hals. „Se så, min gosse, se så! El Vengeador! (hämnaren) —. Det var ett konstigt namn, din förre herre gett dig, men lika godt, du må behålla det.

Några dagar efter det don Nicolaus uppgjort köpet af den isabellfärgade bärgshästen begaf han sig, ridande denne, som nu blifvit hans favorit-häst, på en tur uppåt Sierra Estrema. Han gjorde emellanåt dylika längre ridturer, hvilka stundom hade till föremål avslutandet af affärer för firmans räkning med bärgstraktens vinodlare, hvarför man till en början ej fästade uppmärksamhet vid att han dröjde något utöfver den tid han brukade använda på dessa färder. Men då flere dagar och till slut en hel vecka förgick, utan att den unge köpmannen återvände, eller något bud anlände, som skulle förklarar orsaken till hans fördröjda bortavaro, grepos don Domenico och dennes familj samt huset Larez's invånare och den saknades vänner af alvarsamma farhågor. Efterforskningar anställdes i olika riktningar, stadens och landsbygdens polis underrättades, och till slut an-

stälde skallgång med en större militärstyrka. Men alt var förgäfvat. Man fann ej ett spår af den saknade och ingen fans som om honom kunde meddelat den minsta underrättelse.

Ännu en vecka förflöt. Då infann sig en dag i firman Larez's kontor en bärgsbo, en gammal man från en af byarne långt inne i Sierra Estrema, som sade sig ha någonting af vikt att meddela don Domenico. Han infördes till denne och förevisade en pistol, på hvars kolf namnchiffret N. Lz. var inlagdt i silfver samt frågade om vapnet tillhört den saknade don Nicolaus. Då brodern jakade och gripnen af ängslan uppmanade bonden att fort meddela hvad han hade att förtälja, berättade denne att han under några dagars tid bland deras hästhjord, som ströfvat omkring i bärge nära hans by, sett en isabellfärgad hingst, som bar sadel på ryggen. Han hade gjort försök att få honom infångad, men icke lyckats. Under jakten efter djuret hade blott en pistol, den som han nu medfört, fallit ur hölstret som hängde vid sadeln.

Mannen uttalade som sin förmodan, att don Nicolaus blifvit afkastad och möjligen dödad eller illa trampad af hästen. „Detta slags djur“, tillade han, „kunna, så länge de äro på slättbygden eller borta från sin hemtrakt, förhålla sig lugnt

och sedigt, men komma de upp bland bärger och få andas hemlandets luft, bli de som vilda igen och kasta af sin ryttare samt bearbeta honom med hofvar och tänder så länge de hos honom märka en gnista lif“. Den gamle bonden slutade med att uttala sin förundran öfver att don Nikolaus, ehuru han borde haft kännedom om denna bärgerhästens natur, vågat anförtro sig åt en sådan och därtill åt en nytämd hingst.

Don Domenico satte nu efterspaningarna i gång med fördubblad ifver. Det gälde att åtminstone få hästen infångad, för att därigenom möjligen erhålla någon ledning för vidare efterforskningar.

Under de fjorton dagar som det Larez'ska huset tillbragte i en oro, hvilken delades af hela Oporto, hade uppe i Sierra Estremas aflägsnaste och ödsligaste bärgerbygd slutscenen i vår berättelse utspelats.

I en liten koja, som tillhörde hennes farbror, den ende släkting hon egde, hade Carmen sökt sin tillflykt sedan hon ej velat stanna kvar i närheten af Oporto. Hon hade härigenom lyckats undgå att vidare träffa don Nicolaus, men icke så José, hvilken hon dock lika mycket velat undvika. Den sistnämde infann sig en dag i den

gamle Valideros koja och frågade efter Carmen. Farbrodern visade honom till den lilla trädgården, där Carmen plögade tillbringa det mesta af sin tid, i arbetet sökande ett bedöfningsmedel för sin smärta.

Då José fick se Carmen, betraktade han henne några ögonblick under det bägge iakttago tystnad. I Carmens ögon lästes den stela likgiltighet, hvori sorgen ofta öfvergår sedan dess taggar förlorat sin första skärpa. Josés blickar däremot gnistrade ännu af det hat och den hämdlust, som jäste hos honom altsedan han såg sig bedragen.

„Nå väl, Carmen“, sade han. „Har du haft några underrättelser om din älskare? Inte. Så vet, att jag utkräft hämd på honom“. — Carmen blef härvid blekare än förut och kastade en blick åt Josés gördel, där den långa knif hade sin plats, som bärgsborna ständigt buro på sig. — „Nej, jag har ej kommit min hand vid honom. Vid den fick ej hans blod låda, ty jag har ätit och druckit i Larez's hus och gästfrihetens lag är mig helig. Jag har endast sålt åt honom min häst, El Vengeador, du vet. Han skall hämnas både dig och mig“.

Det utrop Carmen vid denna underrättelse uppgaf, sättande händerna för ögonen liksom för

att utestänga den förfärliga syn hon såg i sin inbillning, bevisade att hon viste hvilken fara don Nicolaus löpte genom den häst han köpt af José.

Utan att stanna fortsatte den sistnämde:

„Carmen, jag vet att du lider lika mycket som jag. Du är brottslig, men långt ifrån så mycket som den, som lockade dig med sina hala ord. Honom har jag straffat efter förtjänst. Hämden väntar honom, om än tiden därför är obestämmd. Dig förlåter jag. Kom, följ mig“. —

„Nej, nej, jag kan ej!“ utbrast Carmen. „Plåga mig ej. Alt måste vara slut. Trots alt är du en mördare, om“ — -- --

Här afbrötos de af den gamle Validero, som högljudt ropade dem bägge. Han hade gått ut att mjölka getterna och därvid gjort ett fynd. En man, en förnäm herre, att döma af dräkten, låg illa sargad på en klippafsats ett stycke därifrån; antagligen var han död.

Carmen och José skyndade hastigt ut, och följande den gamle funno de don Nicolaus Larez, liggande orörlig på marken, som invid honom var fläckad af blod. Hans kläder voro sönderrifna och ena armen var krossad till en formlös massa.

„Se där, José, ditt värk. Är du nu nöjd?“

Carmen visade på don Nicolaus, öfver hvil-

ken hon straxt därpå lutade sig, mindre för att förvissa sig om huruvida något lif ännu fans kvar än för att dölja de tårar hon kände framkvälla och hvilka hon ville dölja. Men då hon lade sin hand på don Larez's bröst, märkte hon att det ännu rördes, ehuru svagt.

Då hon vid denna upptäkt reste sig för att bedja männen hjälpa henne att bära den sårade in i kojjan, hade José gått.

Med farbroderns tillhjälp förflyttade hon därför så varsamt som möjligt don Larez in i stugan och egnade honom alla de omsorger hon kunde.

Det räckte mer än en månad, äfven efter det Oportos skickligaste läkare, sedan Carmen skickat farbrodern till staden för att underrätta don Domenico, tagit don Nicolaus om hand, innan denne af doktorn förklarades kunna komma sig och innan han fick förflyttas till sitt hem

Talförmågan hade han dock redan förut återfått och berättade då huru El Vengeador, då de huunit ett stycke upp i bärigen, med ens afkastat honom och därpå trampat honom under fötterna samt till sist fattat tag i honom med tänderna och släpat honom med sig längre inåt bärigen. Han hade därvid förlorat medvetandet och ej återfått det förr än i Valideros stuga.

Don Nikolaus' kraftiga fysik gjorde att han

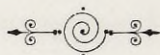
kom sig efter de svåra skador han lidit. Sin ena arm måste han dock förlora och hans förut ramsvarta hår hade nästan helt och hållet hvitnat. Till häst steg han aldrig mer, och några nya galanta äfventyr af det slag, som förut gifvit skvallret i staden näring, hörde man ej vidare om honom.

Ej fullt ett år efter det han varit utsatt för Josés hämdförsök, öfverraskades i stället Oportos fina värld af ryktet att don Nicolaus Larez skulle gifta sig. Den hans val träffat var ingen annan än blomsterodlerskan Carmen, som hade återvändt till sin trädgård nära Oporto.

Vid ett besök af don Nicolaus, hvilken allt ännu hyste samma passion för den vackra flickan, hade hon tillstått, att den kärlek hon, trots sina bemödanden att kväfva den, fattat till honom redan under hans täta besök i hennes trädgård, slagit ut i full blomma under den tid hon var hans vårdarinna i den gamle Valideros stuga.

Bröllopet egde rum inom en krets af don Nicolaus' närmaste vänner och ett par af brudens släktingar. Brudgummen var, trots det att den ena rockärmen hängde tom vid hans sida och trots sitt hvitnade hår, ännu en ståtlig karl, och Carmen var den skönaste brud man på länge sett i Oporto. Sin plats som husfru i don Nicolaus' präktiga hem intog hon med en värdighet, hvilken en dam ur den förnäma världen kunnat afundas henne.

Af José hörde man aldrig något, och El Vengeador lyckades man ej infånga. Det antogs, att „hämnaren“ och hans herre återfunnit hvarandra och att den sistnämde flyttat till någon aflägsen del af landet.

KORKEAKOSKI KVARN.

Ander midvintern för några år sedan, jag vill minnas det var i början af januari, gjorde jag min vän ingenjör Z. sällskap upp till Korkeakoski, en af Wasabanans stationer några mil norrut från Tammerfors. Han hade fått i uppdrag af ett bolag att undersöka en i stationens grannskap belägen fors, hvilken bolaget, förutsatt att densamma visade sig användbar, hade för afsikt att inköpa och taga i anspråk för industriela ändamål.

Trakten, där forsen fans, var en fullkomlig ödemark, och förr än järnvägen kom och med den skogssköfvingen, hade väl denna näjd knappast förändrat utseende på ett sekel eller så bortåt. I närheten af stationen funnos ett enstaka hemman och några torp, hvilkas inbyggare rödjat åt sig några magra åkertäppor och ängslappar här i den milsvida skogsmarken.

Nu låg allt inbäddadt i bländande hvit, hvit, mjuk snö, som täkte mer än halfva gårdsgårdarne och försett de höga stubbarne vid vägen, längs hvilken vi med häst åkte vidare från

stationen, med stora hattar, så att de liknade hvita jättesvampar. Till ett af de nämnda hemmanen ledde ännu väg, men här måste vi lämna hästen och till fots begifva oss vidare till forsen, dit vi dock hade blott en knapp verst kvar.

Vadande genom drifvorna, som ställvis voro så djupa att till och med den oss åtföljande, ovanligt storväxte skjutskarlens långa ben ej räckte till att päjla deras djup, kommo vi endast långsamt fram. Till slut hunno vi branten af den bäck, som enligt uppgift skulle gifva upphof åt den sökta forsen, och sedan vi halft tumlat utföre i snön, hade vi åter bekvämare att färdas, ty vägen, som från de i forsen anlagda kvarnarne ledde till ett par längre in i skogen belägna gårdar, vidtog här.

Vi hade, påstod ingeniören, så godt kunnat vända om genast, ty vid första ögonkastet såg han att forsen ej ens närmelsevis fylde de förväntningar bolaget stält på dess förmåga att drifva en fabriksanläggning. De höga branterna å ömse sidor om ån eller bäcken vittnade visserligen om att vattentillgången kunnat vara god nog i en framfaren tid, då de sjöar, hvilkas utlopp den utgjorde, voro vattenrika och de ännu icke uthuggna skogarne vid deras stränder utgjorde goda vattenbesparare, men den smala

och grunda rännil, som nu porlade fram under istäcket, var helt visst till och med vår och höst med njuggan nöd tillräcklig för de tre kvarnarna i forsen. Själva fallet var brant nog, och det genom kontrasten mot de hvita drifvorna till utseendet svartbruna vattnet forsade käckt och starkt porlande utför de hala stenarne in mellan kvarnarna, som lågo där nedanför hvarandra.

Lägre ned, där forsen upphörde, försvann vattnet åter under bäckens istäcke. Skogsvegetationen var här ymnigare än i trakten rundt omkring, och ån förlorade sig i en tät granskog. Sommartid måste, kommo vi öfverens om, fallets närmaste omgifning vara rätt vacker om än något dyster, till följd af det vildmarkslika utseendet hos skogen, af hvars väldiga stammar en del låg vräcta tvärs öfver bäcken här och hvar nedanom kvarnarna.

Medan vi stodo på den öfver forsen ledande lilla bron, hade mjölnaren, hvars stuga låg på den motsatta sluttningen, fått se oss, och han kom nu i sakta mak med pipan i munnen utför spången. „Linnustamassako ollaan?“ (Herrarne äro stadde på jagtfärd?) frågade han sedan vi hälsat. — För syns skull och för att icke våra spekulationer på forsen skulle blifva bekanta, hade vi medtagit gevär och en hund, hvarigenom vår

expedition fick utseendet af en jagtfärd. — Vi jakade naturligtvis, och detta gaf mannen anledning att uttala den önskan att vi måtte göra ända på en eller annan af de loar, som talrikt funnos i trakten. Själf hade han i yngre dagar varit en ifrig lofångare och hade ännu kvar skinnen efter de två sista loarne han fått i fälla. Det var för tre år sedan.

Vi undskyldde oss med att snön tycktes vara för djup både för oss, som voro utan skidor, och för hunden.

Då vi voro i begrepp att gå, frågade han om vi ej hade lust att se på kvarnarna. Det var visst ej mycket att se för stadsherrar, som sett alla de stora fabrikerna i Tammerfors, men kanske kunde det ändå roa oss att se på „gamla kvarnen“ och „Hainari herran arestikammio“ (Hainari herrns fängelsehåla).

Vår nyfikenhet var väckt. Vi hade visst icke väntat att finna ett stycke romantik här i den snöhöljda ödemarken, men följde beredvilligt mjölnaren för att få höra den historia, som var förknippad med stället.

Vår ledsagare vred en väldig, blanksliten nyckel omkring i det knarrande låset i dörren till den mellersta och minsta af kvarnarne, hvilken, förklarade han, var den äldsta af de tre,

och uppförd för så länge sedan att ingen af de nuvarande inbyggarna i trakten hade reda därpå.

— Här i stenen, sade han, då vi stigit in i kvarnen, där luften kändes fuktig och varm genom motsatsen till kölden ute, finnes visst ett årtal inhugget, det ser ut som 1750, men före denna sten ha redan mer än ett par sådana slitits ut här. De ligga där ute under snön, så så att herrarne ej kunna se dem.

Stenen med årtalet, som var nästan utplånadt af tidens tand, gjorde nu tjänst som en af grundstenarne till den enkelt hopfogade öppna spisel, som fans i ett hörn af kvarnen, och framför hvilken mjölnardrängarne plögade fördrifva tiden med kortspel, att döma af en på en bänk vid eldstadens ena sida liggande kortlek, hvori korten voro nästan becksvarta och så slitna att deras ursprungliga fyrkantiga form öfvergått till oval. Hela innanredet i det af tjockt, hvitgrått mjöldam betäckta kvarnrummet vittnade om hög ålder. Trävirket i kvarnställningen och mjöllåren, hvilka bägge voro hopfogade på primitivaste sätt, var mörkbrunt, glatt och masktunget. Golftiljorna, breda som fyra, fem af de nu brukliga, voro gropiga och fårade af långvarig nötning. Någonting märkvärdigt sågo vi för öfrigt icke, och beredde oss redan att ställa

en fråga till mjölnaren rörande den hemlighetsfulla kammion, då denne lyftade upp luckan öfver den öppning i kvarngolfvet, genom hvilken man hade tillträde till vattenhjulet.

— Där är det, sade han, och pekade ned i det svarta hålet, hvori våra ögon, innan de blifvit vana vid mörkret där nere, kunde urskilja endast dunkla konturer af hjulet, som var litet och stod horisontalt, likt en nutida turbin. En efter annan lutade vi oss ned och blickade genom luckan. Omsider kunde vi bättre orientera oss där nere, och sågo nu islupna, glatta stenar, mellan hvilka vattnet silade fram, samt några nedmurknade stockhvarf, som gåfvo en antydning om att en af knutarne där nere varit afstängd i form af ett slags bås. Ingenjören, som var den bäste gymnasten af oss, vågade sig ned i hålet, dit han i brist af stege måste fälla sig ned på armarne. Han hade svårt att få fotfäste på de hala stenarne, men närmade sig dock, tagande stöd vid väggen med händerna, den nämnda afplankningen.

— Ja, har en mänsklig varelse vistats i det här afgrundshålet, så har han minsann icke haft det för trefligt, skrek han upp till oss, försökande att öfverrösta forsens buller.

— Men det ser sannerligen ut som om

denna afplankning skulle kunnat tjäna till ett förvaringsrum, fullt ut lika fasaväckande som de fängelsehålor, hvilka förekomma i medeltidssagor och tortyrhistorier, tillade han, i det han åter med mjölnarens tillhjälp arbetade sig upp ur hålet.

— Ja, sådan är nu sägnen, förklarade den sistnämnde, uppmanad därtill af våra frågande blickar, då vi åter alla stodo grupperade kring kvarnspislen, att Hainari herrn, som var den yngre af två bröder, hvilka i tidernas tider egde hela de tre byar, som bilda detta kapell, och af hvilka en ännu är bär namnet Hainari — att han, den olycklige, öfver ett år varit på sin grymme och gudlöse broders föranstaltande inspärrad här under kvarngolfvet.

— Bröderne hade bägge haft tycke för den dåvarande mjölnarens fagra dotter, och då den yngre lärer varit den gynnade, hade häraf svartsjuka uppstått hos den äldre, som med falskan list bemäktigat sig brodern och låtit honom pinas här, fängslad vid väggen i det lilla bås, hvaraf ännu ett par förmultnade stockhvarf äro synliga. Min mor plägade berätta, att i hennes ungdom tre länkar af en rostig järnkedja hängt fästade vid en sten på forsbottnet under kvarnen, och vid denna sten, som stod så lågt att fången,

om han ville sätta sig på den, måste låta fötterna hänga i vattnet, skulle den olycklige varit fastkedjad.

På vårt spørsmål huruvida icke sägnen förmälde något vidare, svarade mjölnaren att det påstods, att den äldre brodern förmått den dåvarande mjölnaren, som skall ha varit en girig och hård man liksom han själf, att lämna sitt bistånd till dådet genom att förskrifva kvarnen, som då lydde under Hainari herrgård, till hans och hans slægts egodel för evärdeliga tider.

— Mjölnaren, fortsatte vår sagesman, vaktade sin fånge omsorgsfullt, ty slapp han lös, hade brodern sagt, skulle icke allenast kvarngåfvan återgå, utan vaktaren själf insättas i den rymdes ställe. För hvar och en som frågade den äldre af Hainari bröderne efter den yngre, förklarade den förre att han rest ut till främmande land för att hjälpa Sveriges kung i det krig som denne då förde, och detta troddes äfven allmänt, emedan bägge bröderna ofta förut vistats utomlands och först på senaste året, tjusade af mjölnaredotterns skönhet, stannat hemma på sitt arfvegods i Finland.

-- Ingen hade någonsin fått veta af den olycklige unge herrns öde, om ej hans käreста, som strax efter hans inspärrande med den ona-

turlige faderns samtycke förförts af den äldre brodern, och som sedan dess varit vansinnig, under sina ensliga vandringar kring forsen, i hvars brus hon i sina fantasier tyckte sig höra — och kanske äfven i själfva värket hört — sin älsklings röst, en natt då alla sofvo kommit in i kvarnen, som annars af hennes far bevakades på det ängsligaste, och där, som man tror, sammanträffat med sin beklagansvärde älskare.

— Följande dag, som var en söndag, hade hon på kyrkvallen med hög röst sjungit en visa, i hvilken hvarje vers slutat med orden:

Kvarnhjulet stänker iskallt vatten
På min älsklings bleka kinder.
Tungt han klagat uti natten;
Blytung boja honom binder.

— Fastän nedtystad af fadern, som till de kringstående sagt att de ej skulle lyssna på en vanvettig jäntas pladder, hade hon likväl fortsatt sin visa, och sedan gjort intet annat än sjungit den både dag och natt, tills hon plötsligt försvann, några påstå bragt om lifvet af den hjärtlöse fadern, för hvilken gods och guld voro kärare än hans enda barns lif och välfärd, andra drunknad i forsen, dit hon skulle störtat sig af sorg och förtviflan öfver sin hjärteväns hårda

öde, och åter andra skickad utomlands af den äldre Hainari herrn, som velat söka bot för hennes vansinne hos utlandets doktorer.

— Slutet på saken skall ha varit att den omänskliga brodren, då hans afsikt att den yngre snart nog skulle omkomma i sin fängelsehåla, där hans fångvaktare försett honom med den uslaste spis, icke gått i fullbordan oaktadt mer än ett år förflutit efter hans inspärrande, lagt rågan på sin grymhet genom att i samråd med mjölnaren taga lifvet af honom medels halshuggning.

— Vid halshuggningen hade en utsliten kvarnsten begagnats som stupstock, och af den stenen hade vid det väldiga hugget den ena halfvan fallit i forsen, där den sommartid ännu kan ses, medan den andra hälften en längre tid därefter inmurats i sockenkyrkans vägg, där den olycklige ynglingens blod ännu i dag flyter från stenen, såsom alla som besöka platsen äro i tillfälle att se.

— Den gudsförgätne brodren hade, oaktadt han i flere år efter utseendet fört en rik och ansedd mans lyckliga lif, till slut fått en ändalykt som var en så stor missdådare värdig. Han hade nämligen en natt, då han redan blifvit en hvithårig gubbe, brunnit inne i sin gård, som sedermera ej uppbyggts, utan fått i långa tider

ligga öde, tills de nuvarande byarne uppstått på dess egor. Och samma natt som brodermördaren innebränts, hade mjölnaren krossats i kvarnhjulet och sålunda fått ett lika jämmerligt och rättvist slut.

— Året efter Hainari herrgårds brand hade man i forsen hittat liket af en kvinna med långt grått hår, och då erinrade sig folket att en sådan kvinna dagen före eldsvådan setts stryka omkring gården, hvarför man antog att hon anstiftat branden och att hon varit mjölnarens försvunna dotter.

Så slutade den dystra sagan om Korkeakoski kvarn, och det intryck vi rönt af densamma var så starkt att vi tyckte oss andas lättare då vi trädde ut i dagsljuset ur den fuktiga och mörka kvarnen med dess hemska minnen.

Liksom angelägen att rentvå sig från den aflägsnaste misstanke att ha haft någon del i det i sägnen skildrade blodådet skyndade sig mjölnaren att förklara, det han icke hörde till samma släkt som den mjölnare, hvilken på Hainari herrarnes tid innehaft kvarnen, utan att hans far hade inflyttat från en gransocken och köpt alla tre kvarnarne.

Dock såg det ut, menade han, som om sagan nog hade sin sanning, åtminstone i den

del som gälde kvarnens öfverlåtande i mjölnarens ego, ty den äldsta af kvarnarna, där fängelsehålan varit, var ej skattskyldig, under det för de bägge andra kvarnarna arrende måste betalas till ett par hemman i Hainari by.

Efter att i mjölnarens stuga ha af hans hustru trugats att dricka en kopp kaffe och efter att i vår tur ha bjudit vårt krusande värdfolk på en bågare vin ur jagtflaskan, anträdde vi återfärden till stationen, och undgingo nu de manshöga drifvorna genom att anlita en smal, i snön upptrampad gångstig, som mjölnaren visade oss, och som ledde till gården, där vi lämnat hästen.

Då vi sedan stego upp i Wasa banans bekväma och väl upplysta kupéer, kändes det som om vi åter införlivats med nutiden efter ett långt, kusligt besök i ett framfaret tidevarf.

Fru Kjerstin på Edet och liten Elin.

Den för blott några få år sedan anlagda landsväg, som förbinder kapellansbostället i Finnby kapell med kyrkoby, leder ett stycke innan man närmar sig det förstnämnda öfver en sank äng, som tydligen förut varit sjöbotten. Den är nämligen ännu öfvervuxen med rörvassa och andra vattenväxter, och är under vattenrika vårar och höstar till stor del öfversvämmad. Synbarligen har här för några hundratal år sedan varit ett sund, som förbundit de norr och söder om Finnby ö liggande fjärdarne och åtskiljt den branta skogsudde, på hvilken kapellansbostället nu är beläget, från den öfriga ön. Boställets namn Pensala (Pensalö) gifver äfven en antydning härom.

En dag förliden sommar färdades jag längs nämnda väg på färd från kyrkoby till kapellansbostället, för att göra en kamrat från skoltiden, som här hade sina bopålar uppslagna, en påhälsning. Jag beundrade under färden utför den sluttning, som från kyrksidan leder ned till den sankna ängen, den vackra utsikt som öppnade sig

åt höger och vänster öfver tvänne af holmar fullströdda vikar af hafvet, och i fonden mot den lummiga, på hög klippgrund växande Pensala skogen, i hvilken den nysandade vägen förlorade sig, afstängd mot ängen af en mot grönskan vackert afstickande, hemtreflig hvit grind. Kommen ut på ängen, fäste jag mig vid en midt på densamma och å dess sankaste del liggande liten göl, hvars af järnmalm- eller svafvelkispartiklar rödfärgade vatten kantades af de grannaste gula liljor, hvilka växte där så talrikt och tätt att de riktigt stucko i ögonen. På min fråga till skjutskarlen om det var för kreaturens skull som flyet var kringgärdadt, svarade denne jakande, och nämde tillika att stället hade sin lilla historia. Det spökade där, påstod man, och detta, emedan en ung flicka i forna tider skulle drunknat därstädes, ditnarrad af sin elaka matmoder, som af svartsjuka traktade efter hennes lif. På min uppmaning berättade skjutskarlen sägnen så fullständigt han kände den, och det är efter denna berättelse, kompletterad af hvad jag senare från andra håll inhämtade, som jag här meddelar historien,

Medan katolska läran ännu herskade i lan-

det, bodde på Edsgården, eller såsom den i dagligt tal kallades, Edet, en stor och mäktig adelsdam, fru Kjerstin, som icke allenast egde denna egendom, sammansatt af delar utaf nuvarande Kimito och Bjerno socknar samt öarne i den mellan dessa inträngande hafsarmen, utan äfven flere andra egendomar i denna och öfriga delar af landet. Själfva Edsgården var belägen på fastlandet, men om somrarne bodde fru Kjerstin hälst här ute i skärgården på Pensalö, där hon låtit bygga sig en bostad efter sitt stånd och inredt den efter den tidens smak så ståtligt och bekvämt som möjligt.

Bland de många gäster den stolta frun plägade se här ute var en ung riddare, en glad, lefnadslustig och vacker herre. Enka vid unga år och sedan dess icke hugad att räcka sin hand åt någon af de många som giljat efter den, hade fru Kjerstin dock nu råkat illa fast, ty hon var kär, ursinnigt kär i den vackre riddaren, det kunde hvar man märka. Den unge herrn hade fått ett inflytande öfver den stränga frun, som ingen någonsin haft förut, och huru stort detta var, fann man däraf att hon, som förut varit vidt och bredt känd för att tyrannisera och plåga sina underhafvande, nu understundom genom den unge riddarens mellankomst kunde förmås till en hand-

ling af mildhet, där hon annars alltid plägat vara hård och omedgörlig som själfva bärget.

Det var i början af sommaren. Fru Kjerstin hade nyss flyttat ut till Pensalö och vandrade en dag omkring egorna för att se huru man skött gården under hennes frånvara. Pehr fiskare, som erhållit hennes tillstånd att på Pensalö mark upptimra åt sig en bostad, var henne på befallning följaktig för att visa platsen, där han med hennes tillåtelse uppfört stugan. Då de kommo fram, fann fru Kjerstin stället altför vackert för en fiskarestuga. Hon befalde därför Pehr ofördröjligen flytta bort byggnaden. Hon ville anlägga där ett torp i stället. Den stackars mannen, som med mycken möda rödjat marken och nu hade stugan, som han uppfört med sina besparingar, färdig, var förtviflad. Det hjälpte ej att han bönföll och att hans dotter, den sjuttonåriga fagra Elin, knäföll och kyste den stränga fruns klädningsfäll. Denna vände dem ryggen och höll på att med sitt följe gå därifrån, då den unge riddaren, hennes gäst, som jagat i skogen invid, infann sig, lockad af de högljudda rösterna. Han fann medömkan för den åldrige fiskaren och den unga flickan, och huru han talade med och förestälde fru Kjerstin, fick han henne att återtaga sin befallning om flyttningen. Pehr

fiskares och hans dotters erkänsla var obeskriflig och de tackade upprepade gånger både den stränga frun och den unge herrn.

Så förflöto några veckor under fester och muntert glam hos fru Kjerstin. Hon och hennes gäster jagade, fiskade, seglade, gjorde besök på herresätena i näjden och lefde hvar dag lustigt och gladt. Till nöjena hörde äfven att de svala sommaraftnarne gunga i den ofvanom gården på Kummelbärgets befintliga stora gungan, skolfvan, hvilken ungdomen i trakten uppfört för sitt nöje, och vid hvilken det ibland roade den förnäma frun och hennes gäster att infinna sig och förnöta en stund. En afton, då de besökt gungan och därefter kommit till gården för att äta kväll, saknade fru Kjerstin, som med sina gäster tillbragte resten af den sköna sommaraftonen i parken, den unge riddaren. Hon hade blifvit van att ständigt ha honom i sin närhet och var ytterligt svartsjuk, medan han tyktes ta saken på skämt, synbarligen tvehågsen om han skulle taga den kärlekssjuka enkan eller ej. Då hon nu ej fann honom någonstädes i närheten, vandrade hon ensam bortåt vägen som ledde till Kummelbärget, för att träffa honom, antingen han sedan gått för att lura på änder i det närbelägna sundet eller, såsom hon med sitt misstänksamma och svart-

sjuka lynne snarare var böjd att tro, hade ett möte med någon af gårdens tärnor.

Vid det fru Kjerstin vandrade vägen uppför, hörde hon gungan knarra, liksom någon gungat helt sakta i den. Hon smög sig tyst och varligt fram och fick se en syn, som så när bragt henne att skrika högt af raseri. I gungan satt den fagra Elin, Pehr fiskares dotter, och bredvid henne, hållande henne omslingrad med sina armar och hviskande kärliga ord i hennes öron, den unge riddaren. „Det var således därför, du var så angelägen att lägga dig ut för fadern!“ mumlade den svartsjuka frun för sig själf med läppar som darrade af tillbakahållen vrede. „Men vänta du, min lilla smeksamma dufva, som listat min ungersvens hjärta ifrån mig. Du skall få se att jag är en hök, ur hvars klor du ej så lätt skall slippa!“ Därmed smög hon åter tyst sin väg, utan att de två i gungan hade den minsta aning att de blifvit bespäjade.

Ett par dagar efteråt red fru Kjerstin en morgon tidigt, medan hennes gäster ännu sofvo, utåt ängarne vid sundet mellan Pensalö och Finnö. Höbärgningen pågick som bäst, och på en af ängarne fann hon Pehr fiskares dotter ensam, sys-selsatt att vända det hö som mäjats dagen förut. Frun red tätt intill henne och betraktade henne

en stund med hjärtat fylldt af det dödligaste hat till den, som af den unge riddaren föredragits framför henne själf. Därpå befalde hon den ödmjukt nigande flickan hämta henne af vattenliljorna, som växte ute vid kanten af sundet strax intill. Här var ett gungfly, som doldes af de myckna vattenväxterna, och från hvilket man ej kunde afbärga höet emedan marken ej bar en människa. Elin viste det, men uppskrämd af den stränga fruns blickar vågade hon ej neka. Hon hoppades också att nå några af de granna gula liljorna utan att behöfva befara att sjunka. Så såg det äfven till en början ut, men bäst den unga flickan med sina bara fötter klef ut på den förrädiskt gungande marken, sträckande sig efter de just vid början af det farligaste stället växande liljorna, brast den tunna skorpan under henne och hon sjönk i den lösa svarta dyn ända till midjan. Hon gaf till ett högt rop af förfäran, men vågade ej röra sig, emedan hon viste att hon då endast skulle sjunka så mycket fortare. Hon hoppades att fru Kjerstin skulle rida till slätterfolket, som var sysselsatt längre bort, för att bringa henne hjälp, och bad henne i ödmjuka, ångestfulla ordalag därom. Men denna, som var besatt af svartsjukans och hatets onda andar, hånskrattade. „Hå hå, min vackra tös!

Du famnas nu af andra armar än här om aftonen på gungan. Ja, skrik du, han hör dig ej, din käresta! Skrik, dina jämmerrop ljuda i mitt öra ljuft som de ömmaste kärlekseder! — Du sjunker! Ha, snart kyssa dig andra läppar än hans, den svekfulle ungersvennens! — —“

Klappande i händerna af förtjusning åsåg den hjärtlösa det unga barnets kamp för lifvet, där hon, öfverljuddt gråtande och kvidande, med sina späda händer fattade de närstående vattenväxterna för att med dessas tillhjälp draga sig upp. De brusto, och under arbetet sjönk den arma blott djupare, tils den svarta dyn kväfde hennes röst och slöt sig öfver henne. Blott hennes långa, ljusa hår, som fastnat i liljornas stänglar, blef en stund flytande på flyet.

Just då den hemska scenen var slutad, kom den unge riddaren, som ridit ut kort efter fru Kjerstin, med lösa tyglar skyndande till stället. Han hade hört jämmerropen och igenkännande rösten skyndat alt hvad han kunde för att rädda den älskade ur faran, ehvad den vara månne, som hotade henne. Då han kom närmare, hade ropen redan tystnat. Han såg blott fru Kjerstin som satt på sin gångare, hånfullt stirrande ut åt stranden. Han såg frågande på henne. „Dessa nödrop“, tog han till ordet, flämtande af den snabba ridten, „jag tykte de kommo härifrån“?

„Nödrop! Det var din kärestas röst, icke sant? Hon ropade för att locka dig till ett kärleksmöte, likt det i förgår vid gungan. Ha, ha, ha! Du kysser hennes läppar ej mer! — — — Se där!“

Hon pekade utåt flyet, där det ljusa håret ännu flöt bland bubblorna på den lösa gyttjan.

„Omänskliga! Det är ditt värk!“

Den unge riddaren lyfte sitt tunga armbost, liksom han velat krossa den hånleende kvinnan, som i samma ögonblick gaf hästen sporrarne och med ett triumferande hånskratt red därifrån. Men i nästa ögonblick hoppade han blixtnabt af hästen och släpade med öfvermänskliga krafter ett bredvid liggande tort trä ut på gungflyn. Han närde ännu ett djärft hopp att rädda den älskade.

Efter en stunds fåfängt arbete lyckades han med tillhjälp af slätterfolket, som nu kom till stället, bringa den sjunkna upp på det torra, men lifvet hade oåterkalleligen flytt och det var blott ett vanstäldt, af den kalla äfjan drypande lik, han lade i den af sorg mållöse Pehr fiskares armar. — — —

Den unge riddaren, hvars tankar på hämd voro vapenlösa gentemot en kvinna, red bort, och man hörde aldrig sedan talas om honom i näjden.

En berättelse lydde dock, att han sökt döden på slagfältet i främmande land.

Ej håller fru Kjerstin trifieds mer på Pensalö. Hon såg, påstods det, den unga flickans klagande och bönfällande gestalt framför sig dag och natt, sedan den första djäfvulska förtjusningen öfver den lyckade hämden lagt sig.

Något år efteråt skänkte hon, för att slippa samvetskvalen och oron öfver brottet, hela Pensalö åt Bjerno kyrka för evärdeliga tider, men ej ens detta hjälpte. Hon blef till slut vansinnig och dog en ryslig död, jagad af spöken och hemska syner.

Långa tider ha sen dess förflutit. Det forna sundet har blifvit äng. Af fru Kjerstins bostad på Pensalö finnes ej minsta sten kvar, men ännu i dag tillhör Pensalö hemman Bjerno kyrka och skatt betalas därför af presten i Finnby kapell till moderkyrkan. Ännu i dag samlas också ungdomen i närheten för att gunga om hälgdagsaftnarna på skolfvan å Kummelbärgen. Och ännu i dag vittna de gula svärdslijorna, som växa i den blodröda dyn på ängens sankaste del, om den rysliga död, som träffade den oskyldiga unga Elin, hvars vålnad ännu stundom påstås visa sig öfver stället.

STARKA MAMSELL.

STARRA MARBLE

I en tavastländsk socken tjänstgjorde för något öfver hundra år sedan en från Österbotten härstammande kapellan Lithovius, bekant vida omkring genom sina väldiga kroppskrafter, för hvilka han åtnjöt mycket mer anseende än för sina prästegåfvor, hvilka lära varit ganska medelmåttiga. Lithovius hade med sin tre alnars längd, sina breda skuldror och bastanta armar kunnat tilldraga sig en Fredrik den stores eller Nikolai I:s blickar, liksom han kunnat blifva en duktig smed eller timmerhuggare.

Som ödet nu fogat det måste han nöja sig med att använda sina för en prest öfverflödiga kroppskrafter på skötseln af kapellansboställets jordbruk, och god hjälp hade han af sina armar när det gälde att hålla styfsinte drängar i tukt eller bryta sten och köra timmer, något hvaren gode kapellanen säges ha funnit vida större nöje än i att skrifva predikningar och döpa barn.

Såsom det ofta händer, hade vår jättelike präst en liten späd och ömtålig hustru. Han hade blifvit kär i henne såsom informator i ett adligt

hus där hon var guvernant, och då han pluggat sig till prästexmen gjorde han den lilla guvernanten till kapellansfru. Paret hade önskebarn: en gosse och en flicka. Af dessa liknade gossen modern, medan flickan var sin faders trogna afbild både till den kraftiga kroppen och det klena hufvudet. Men godt hjärta hade hon liksom han, och om hon någon gång i häftigt mod under lekarna i barnåren gaf den flere år äldre brodern en örfil så att han damp och lipande sprang för att klaga hos mamma, så hände det oftare att hon räddade honom öfver gärdesgården undan en arg tjur eller jagade bypojkarne på flykten, då de ville „klå upp prästkalfven“ vid någon träta under bollspelet.

Den hurtiga flickan hade fadern velat kalla Judith eller Carolina efter de två raskaste kvinnor han sade sig ha känt, — den senare var hans mor, efter hvilken han ärft sin kraftiga kropp — men f. d. guvernantens böjelse för det sentimentala segrade, och liksom fadern fritt fått kalla sin klene ättling på svärdssidan Thorbjörn, utvärkade mamma att dottren fick bära det romantiska och för hennes amazonlater föga lämpade namnet Zelinda.

Den unga flickan växte upp „dresserad i frihet“ på landsbygden under täflingslekar och

brottningsöfningar med bondpojkarne, ridt på osadlade hästar och skidlöpning, för hvilka idrotter hon visade vida större håg än för sybågen och läxläsningen, som hon till sin goda mammas ledsnad och förtviflan sökt undslippa så ofta det var henne möjligt. Däremot visade hon ingen motvilja för hushållsbestyren, isynnerhet där det behöfdes duktiga armar att taga uti med, och i grofsysslor var hon „lika god som sex pigor“, såsom fadern förnöjd brukade berätta.

Mången gång, när den unga Zelinda smög sig ur sykammaren eller från den franska lektionen för att föra hästarne på bete eller hjälpa till vid manglingen, sade den om dotterns uppfostran misströstande modern att Zelinda aldrig skulle lyckas blifva gift. Och sannspådd blef hon, ty frånsedt att den karlavulna ungmöns breda rygg, kantiga anletsdrag och bastanta näfvar ej vöro egnade att anslå ömmare strängar i manliga hjärtan, hade hon själf ända sedan hon var liten flicka den bestämdaste motvilja för det äktenskapliga oket, och hon blef denna sin föresats trogen till och med då en gammal kronofogde och enkling, den ende friare hon haft, erbjöd henne ett lämpligt värksamhetsfält såsom uppfostrarinna åt sju linhåriga söner i slyngelåren.

Sitt bi-namn „starka mamsell“ fick Zelinda Lithovius då hon skilde åt två bonddrängar, som under ett dryckesgille vid ett bröllop råkat hår i hop med knifven i hand, och hvilka ingen vågade gå i vägen emedan de voro kända såsom ortens största slagsbultar. Vår manhaftiga amazon berättas ha fattat de kämpande en med hvardera handen och dunkat ihop dem ett dussin gånger samt därpå burit dem ut på ladugården, ett kraftprof, som värkade att de skamsne lomade af från bröllopgården och ej visade sig där så länge festligheterna räckte.

Flere andra prof på för ett fruntimmer ovanliga kroppskrafter lärer „starka mamsell“ ha ådagalagt, men af dem ha jämte det anförda bevarats till eftervärlden endast de tvänne, hvar med denna knapphändiga teckning afslutas.

Sedan hon i flera år efter sin mors död skött sin fars hushåll, köpte mamsell Lithovius kort efter det äfven fadren affidit, en liten lägenhet i sin hemsocken, hvilken hon skötte med tillhjälp af en dräng och en piga. En gång, då en ny spanmåslada skulle uppresas och en sten, hvilken „starka mamsell“ utsett till hörnsten, vållade mycken möda åt 3 arbetskarlar, hvilka oaktadt anlitan af häfstänger och många „hi och hej!“ ej ville lyckas i att välta honom på

hans plats, kom „starka mamsell“, spottade i händerna, lyfte upp stenen och bar honom till det utsedda stället, där hon nedsatte honom under yttrandet: „Där ha ni honom, edra ynkryggar!“

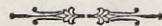
En annan gång varseblef hon under en stadsresa vintertid mycket folk, oroligt skockadt på isen af en sjö. Hon åkte dit och frågade hvad som var på färde samt fick till svar att en häst kört ned och att man oaktadt alla ansträngningar ej lyckats få honom upp, hvarför han antagligen måste lämnas åt sitt öde. „Starka mamsell“ menade lugnt att det väl ej var värdt att så hastigt ge tapt, schasade undan de gapande och rådville bönderne, tog en grimma, förde denna under den sjunkande hästens hufvud och lyfte honom till hälften ur vattnet, fick därpå tag i svansen och drog honom på sida upp på isen samt skjutsade honom längs denna, som var spegelblank, fram till åskådarne, utropande: „kjolar borde ni bära och icke byxor, edra stackare!“

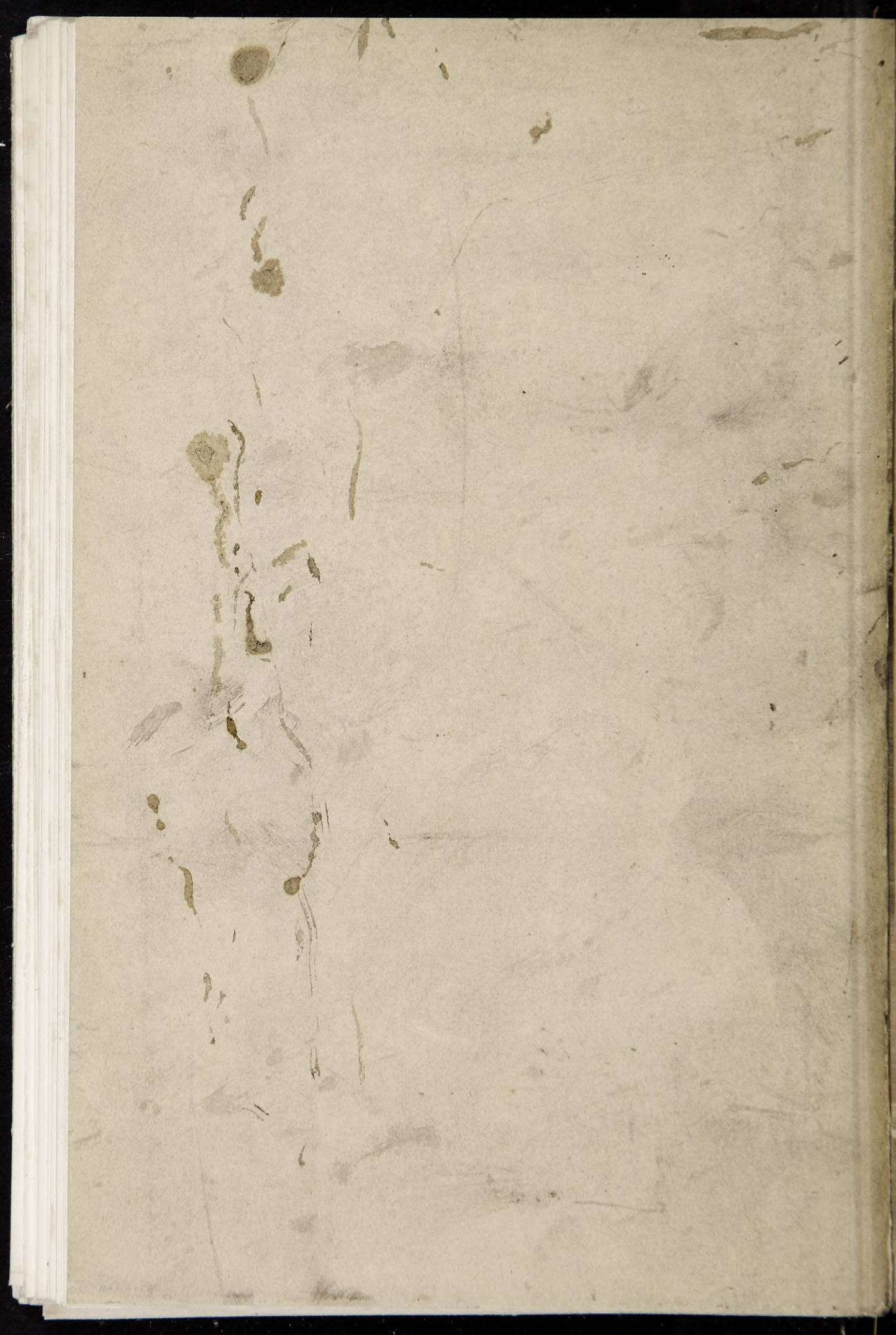
„Starka mamsell“ fick en död, som öfverensstämde med hennes på mannadåd rika lefnad. Hon dog af brännskador, hvilka hon ådrog sig då hon vid en eldsvåda räddade två barn från att innebrännas.

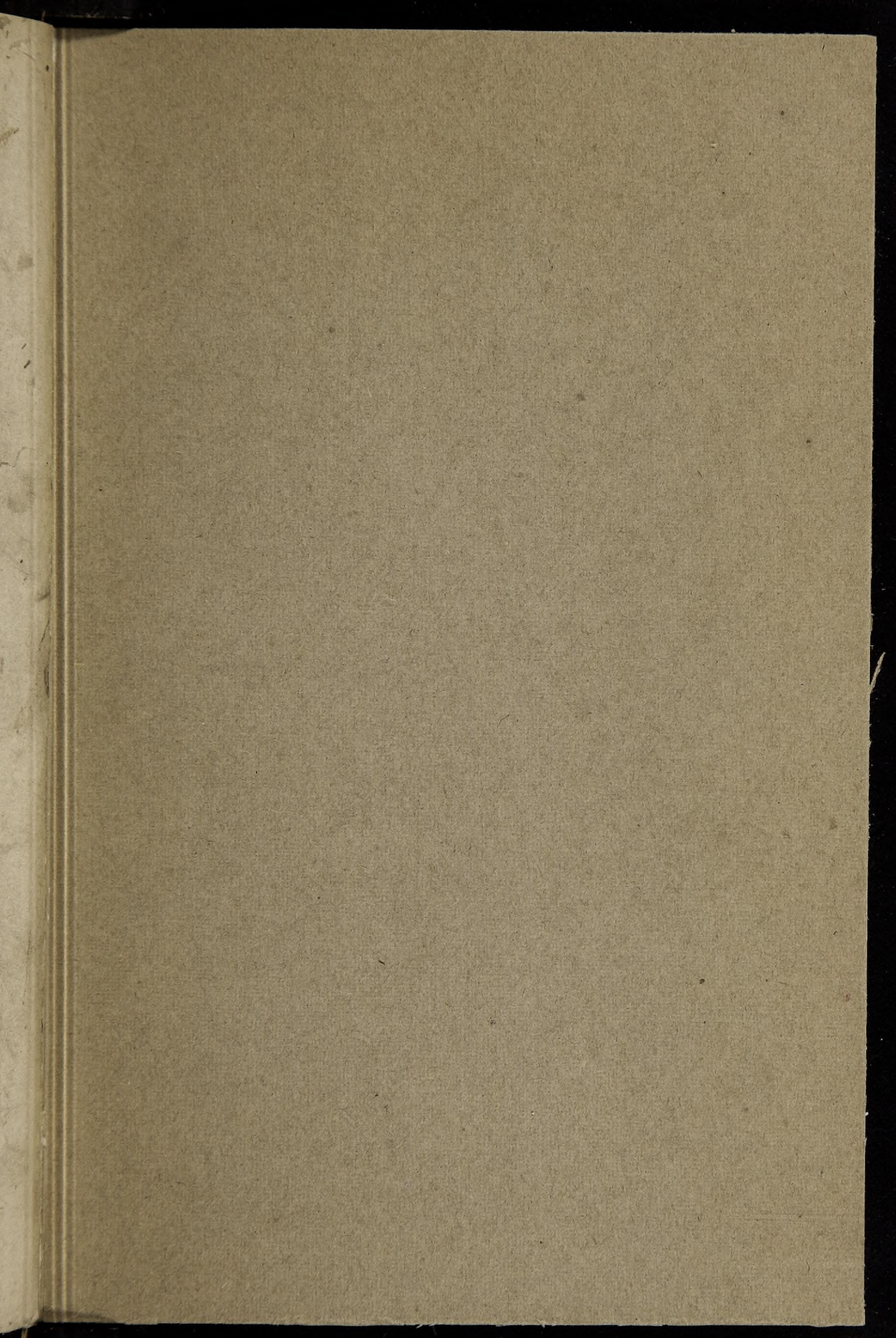

Innehåll.

Bref från himlen	5.
Enslingen på Dufskär	15.
En arfshistoria	51.
Höstvindar	67.
Ryska karameller	79.
Ulrik med påfågelbenen	91.
Backas Anna	103.
Höstsol	111.
Hämnaren	119.
Korkeakoski kvarn	139.
Fru Kjerstin	153.
Starka mamsell	165.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400875407